

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені
ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Факультет лінгвістики

Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

«На правах рукопису»

УДК _____

«До захисту допущено»

В.о. завідувача кафедри

_____ І. М. БОРБЕНЧУК

«__» _____ 202_ р.

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття ступеня магістра

зі спеціальності 035 «Філологія»

**на тему: «Транспозиція в українськомовному перекладі англомовних
міжнародно-правових документів»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЛА-21мп

Кузьміна Валерія Сергіївна _____

Науковий керівник:

канд. пед. наук, доцент Баклаженко Ю.В. _____

Рецензент:

канд. філол. наук, доцент КТППНМ Гаман І.А. _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань
Студентка _____

Київ – 2024

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність (спеціалізація) – 035 Філологія (035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

_____ І.М. БОРБЕНЧУК

«__» _____ 20__р.

ЗАВДАННЯ

на магістерську дисертацію студенту

Кузьміній Валерії Сергіївни

1. Тема дисертації «Транспозиція в українськомовному перекладі англійськомовних міжнародно-правових документів», науковий керівник дисертації: Баклаженко Юлія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови, затверджені наказом по університету №5028-с від 25.10.2023 р.
2. Термін подання студентом дисертації: 26 листопада 2023 р.
3. **Об'єкт** дослідження – текст галузі міжнародно-правової документації.
4. **Предмет** дослідження – транспозиція як перекладацька трансформація в англійськомовних текстах та їх українськомовних перекладах сфери міжнародно-правової документації.
5. Перелік завдань, які потрібно зробити:

- 1) з'ясувати поняття міжнародного права і міжнародно-правових документів та особливості їх перекладу;
- 2) охарактеризувати поняття юридичних документів та особливості юридичної термінології;
- 3) встановити стилістичні особливості перекладу текстів сфери міжнародного права;
- 4) висвітлити транспозицію як вид перекладацьких трансформацій та їх класифікацію;
- 5) розкрити поняття транспозиції, афіксації та конверсії та їх види;
- 6) виявити відмінності між поняттями транспозиції та конверсії;
- 7) проаналізувати основні особливості перекладу текстів Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) та Конвенції про права дитини.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 2 джерела, зокрема Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) та Конвенція про права дитини, 345 одиниць аналізу.

7. Орієнтовний перелік публікацій: тези “Specific features of translation of international legal documents through transposition” на конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених SCIENCE AND TECHNOLOGY OF THE XXI CENTURY, (23 листопада 2023 р.) та стаття у фаховому науковому журналі «Транспозиція в україномовному відтворенні англomовних текстів (на матеріалі міжнародно-правових документів)» (Advanced Linguistics, 2023).

8. Дата видачі завдання: 1 жовтня 2023 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	<i>Обґрунтування теоретичних передумов дослідження</i>	<i>до 21.10.2023</i>	<i>виконано</i>
2	<i>Формування програми й методики дослідження</i>	<i>до 18.11.2023</i>	<i>виконано</i>
3	<i>Аналіз досліджуваного матеріалу та виклад і оформлення результатів дослідження</i>	<i>до 02.12.2023</i>	<i>виконано</i>

Студентка

_____

В. С. Кузьміна

Науковий керівник дисертації

_____

Ю. В. Баклаженко

РЕФЕРАТ

Кузьміна В. С. «Транспозиція в українськомовному перекладі англomовних міжнародно-правових документів». Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 035 «Філологія». КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, 2023.

У кваліфікаційній роботі розглянуто використання транспозицій, що виникають при перекладі міжнародно-правових документів з англійської мови на українську. Здійснено теоретико-методологічне обґрунтування, з'ясовано поняття міжнародного права та міжнародно-правових документів. Охарактеризовано поняття юридичних документів та визначено особливості їх перекладу. Встановлено стилістичні особливості перекладу текстів сфери міжнародного права. Висвітлено поняття перекладацьких трансформацій та їх класифікацію. Розкрито поняття транспозиції, афіксації та конверсії. З'ясовано відмінності між поняттями транспозиції та конверсії. Також досліджено – 345 прикладів використання транспозицій при перекладі міжнародно-правових документів, а саме Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) та Конвенція про права дитини.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше явище транспозиції досліджувалося в аспекті його перекладацького відтворення у документах міжнародного права.

Практичне значення здобутих результатів полягає у глибокому дослідженні транспозицій в текстах міжнародно-правової сфери, яке збагачує дослідницький досвід сучасної лінгвістики новими знаннями про відтворення транспозицій в міжнародно-правових документах. Отримані результати поглиблюють уявлення про використання транспозицій при перекладі міжнародно-правових документів та можуть бути використані в

освітньому процесі, зокрема в теоретичних та практичних курсах з перекладу міжнародно-правових документів.

Апробація результатів дослідження. Основні методологічні, теоретичні результати і концептуальні положення дослідження обговорювалися на XXIV Міжнародній науково-практичній онлайн конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених SCIENCE AND TECHNOLOGY OF THE XXI CENTURY з поданням тез за темою “Specific features of translation of international legal documents through transposition”.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлені у науковій статті «Транспозиція в україномовному відтворенні англомовних текстів (на матеріалі міжнародно-правових документів)», яка подана до фахового журналу “Advanced Linguistics”.

Ключові слова: *транспозиція; міжнародно-правові документи; міжнародно-правова сфера; юридичний дискурс; україномовне відтворення англомовних текстів.*

ABSTRACT

Kuzmina V. S. “Transposition in the Ukrainian-language translation of English-language international legal documents”. Qualification research work with the manuscript copyright.

Thesis for a master’s degree in specialty 035 “Philology”. Igor Sikorsky KPI, Kyiv 2023.

In the qualification work, the use of transpositions that arise during the translation of international legal documents from English to Ukrainian is considered. Theoretical and methodological substantiation is carried out, the concepts of international law and international legal documents are found out. The concept of legal documents is clarified and the features of their translation are defined. The stylistic features of the translation of international legal documents are established. The concept of translation transformations and their classification are found out. The concepts of transposition, affixation and conversion are established. The differences between the concepts of transposition and conversion are found out. Furthermore, 345 examples of the use of transpositions in the translation of international legal documents are analyzed, specifically, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Contention on the Rights of Child.

The originality of the research lies in the fact that the phenomenon of transposition in the aspect of its translation in the field of international law documents is studied for the first time.

The practical significance of the obtained results lies in the in-depth study of transpositions in the texts of the international legal sphere, which enriches the research experience of modern linguistics with new knowledge about the reproduction of transpositions in international legal documents. The obtained results deepen the comprehension of the use of transpositions in the translation of international legal documents and can be used in the educational process,

particularly, in theoretical and practical courses on the translation of international legal documents.

Approbation of the research results. The main methodological and theoretical results and conceptualities of the research were discussed at the XXIV International Scientific and Practical Online Conference of Higher Education Applicants and Young Scientists “SCIENCE AND TECHNOLOGY OF THE XXI CENTURY” with the presentation of abstracts on the topic “Specific features of translation of international legal documents through transposition”.

Publications. The main statements and results of the dissertation research are presented in the scientific article “Transposition in the Ukrainian reproduction of English texts (based on the material of International Legal documents), submitted to the scientific professional journal “Advanced Linguistics”.

Keywords: *transposition; international legal documents; international legal sphere; legal discourse; Ukrainian reproduction of English texts.*

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1	16
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ	16
1.1. Поняття міжнародного права і міжнародно-правових документів та особливості їх перекладу	16
1.2. Поняття юридичних документів та особливості юридичної термінології	20
1.3. Стилістичні особливості текстів галузі міжнародного права ...	21
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	27
РОЗДІЛ 2	29
ПОНЯТТЯ ТРАНСПОЗИЦІЇ У ПЕРЕКЛАДАХ ТЕКСТІВ СФЕРИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ	29
2.1. Транспозиція як вид перекладацьких трансформацій	29
2.2. Поняття транспозиції, афіксації та конверсії	40
2.3. Основні відмінності транспозиції від конверсії	48
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	49
РОЗДІЛ 3	51
РЕАЛІЗАЦІЯ ТРАНСПОЗИЦІЇ ТА ОСНОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ В ТЕКСТАХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ СФЕРИ	51
3.1. Відтворення основних особливостей перекладу англomовних міжнародно-правових документів українською мовою в текстах Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) та Конвенції про права дитини	51
3.2. Відтворення явища транспозиції в тексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами)	54
3.3. Відтворення явища транспозиції в тексті Конвенції про права дитини	68
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	78

ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	86
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	91
ДОДАТКИ.....	92
ДОДАТОК А.....	92
ДОДАТОК Б.....	142

ВСТУП

Магістерська дисертація присвячена комплексному вивченню явища транспозиції в українськомовному перекладі англomовних міжнародно-правових документів.

Проблема перекладу міжнародно-правової документації завжди відіграла значну роль у дипломатичних, політичних, економічних процесах. Міжнародно-правові документи мають вплив на розвиток та організацію багатьох систем міжнародного рівня, і однією із найважливіших вимог до перекладу текстів такого рівня є точно передати зміст документів цільовою мовою, враховуючи усі нюанси. Якщо при перекладі художніх текстів є можливість вилучити певні слова, фрази та навіть інформацію, що не змінюють основну суть тексту, то в офіційній документації максимальне збереження змісту та форми оригінального тексту має першочергове значення.

Одне з найскладніших завдань для перекладача – знайти відповідник у цільовій мові. Це є особливо складним завданням, якщо такого поняття не існує в культурі цільової мови. У деяких мовах може не бути відповідного еквівалента. У цьому випадку перекладачі повинні відтворювати одиниці мови оригіналу шляхом опису понять, таким чином пояснюючи їх суть.

Перекладачі часто можуть стикатися з труднощами при перекладі текстів такого типу через велику кількість різноманітних понять в юридичній сфері, а саме у сфері міжнародно-правової документації.

У період активної розбудови міжнародних зв'язків України, надання їй статусу кандидата ЄС та надання англійській мові особливого статусу мови міжнародного спілкування, переклад юридичних текстів, міжнародно-

правових документів набуває особливого значення та є невіддільною складовою становлення державності країни.

Відтворення точного змісту під час перекладу документів міжнародного рівня має першочергове значення, тому увага перекладачів та дослідників зосереджена на шляхах пошуку відповідників та можливостях використання перекладацьких трансформацій. Одним із малодосліджених, проте важливих явищ у перекладі є транспозиція.

Саме цим обумовлена **актуальність** магістерської дисертації.

Ступінь розробленості проблеми у науковій літературі. Питанню транспозиції та визначенню його поняття присвятили свої роботи такі науковці: Ш. Баллі [1], О. Єсперсен [26], [73], А. Селе, А. Л. Теньєр [63], Є. Курилович [44], М. Докуліла [71], а також українські мовознавці: І. Вихованець [3-6], А. Ю. Габай [8], К. Городенська [10-15], К. Липський [45], В. Русанівський [56], Н. Клименко [35-38], А. Загнітко [28-31], Є. Карпіловська, В. Ожоган [52] та інші. У праці «Теоретична граматики української мови» І. Вихованець та К. Городенська описують види транспозиції та їхні характеристики [3]. В. Русанівський звертає увагу на проблему граматичної структури українського дієслова [56]. Ш. Баллі був основоположником теорії переходу слів з однієї частини в іншу та перший досліджував явище транспозиції у сфері синтаксичних досліджень [1], [55]. У своїй роботі «Основи структурного синтаксису» Л. Теньєр [63] представив цілісну концепцію транспозицій.

Об'єктом дослідження є текст галузі міжнародно-правової документації.

Предметом дослідження є транспозиція як перекладацька трансформація в англomовних текстах та їх українomовних перекладах сфери міжнародно-правової документації.

Метою дослідження є аналіз та виявлення явища транспозиції в англomовних текстах та їх українomовних перекладах сфери міжнародно-правової документації.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішенню конкретних **завдань**:

- 1) з'ясувати поняття міжнародного права і міжнародно-правових документів та особливості їх перекладу;
- 2) охарактеризувати поняття юридичних документів та особливості юридичної термінології;
- 3) встановити стилістичні особливості перекладу текстів сфери міжнародного права;
- 4) висвітлити транспозицію як вид перекладацьких трансформацій та їх класифікацію;
- 5) розкрити поняття транспозиції, афіксації та конверсії та їх види;
- 6) виявити відмінності між поняттями транспозиції та конверсії;
- 7) проаналізувати основні особливості перекладу текстів Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) та Конвенції про права дитини.

Методи дослідження. Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у роботі застосовано такі основні методи дослідження: **загальнонаукові** – *індукція, дедукція, аналіз і синтез* – для уточнення теоретичних засад і формування висновків дослідження; **спеціальні лінгвістичні методи**: *метод перекладацького аналізу* – для аналізу текстів оригіналу і його перекладу та глибоке вивчення лінгвістичних питань, що

стосуються англomовних термінів та їх україномовних відповідників сфери міжнародно-правової документації; *метод дистрибутивного аналізу* – для сегментації тексту та ідентифікації лексичних одиниць; *метод аналізу словникових дефініцій* – для визначення первинного значення мовних одиниць міжнародно-правової сфери; *метод структурно-словотвірного аналізу* – для виявлення способів та механізмів утворення лексичних одиниць міжнародно-правової сфери; *метод функційного аналізу* – для виявлення особливостей функціонування мовних одиниць у міжнародно-правовій сфері; *метод кількісного аналізу* – для визначення частотності застосування перекладацьких трансформацій; *описово-аналітичний метод* – для інтерпретації, співвідношення та класифікації фактичного матеріалу; *метод суцільної вибірки* – для створення англо-українського словника термінів сфери міжнародно-правової документації.

Матеріалом дослідження слугували 220 речень та 345 прикладів використання транспозицій, виокремлених шляхом суцільної вибірки з міжнародно-правових документів таких, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [27], [72] та Конвенція про права дитини [41], [69].

Наукова новизна полягає в тому, що вперше явище транспозиції досліджувалося в аспекті його перекладацького відтворення у документах міжнародного права.

Практичне значення магістерської дисертації полягає у глибокому дослідженні транспозицій в текстах міжнародно-правової сфери, яке збагачує дослідницький досвід сучасної лінгвістики новими знаннями про відтворення транспозицій в міжнародно-правових документах. Отримані результати поглиблюють уявлення про використання транспозицій при перекладі міжнародно-правових документів та можуть бути використані в

освітньому процесі, зокрема в теоретичних та практичних курсах з перекладу міжнародно-правових документів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були представлені на XXIV Міжнародній науково-практичній онлайн конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених SCIENCE AND TECHNOLOGY OF THE XXI CENTURY з поданням тез за темою “Specific features of translation of international legal documents through transposition”.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлені у науковій статті «Транспозиція в україномовному відтворенні англомовних текстів (на матеріалі міжнародно-правових документів)», яка подана до фахового журналу “Advanced Linguistics”.

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (76 джерел, у тому числі 5 – іноземною мовою), додатків на 60 сторінці. Загальний обсяг дисертації – 152 сторінки. Основний зміст викладено на 81 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

1.1. Поняття міжнародного права і міжнародно-правових документів та особливості їх перекладу

Насамперед, необхідно з'ясувати визначення понять «міжнародне право», «міжнародно-правові документи» та «юридичні документи».

Міжнародне право представляє собою комплекс юридичних норм, які призначені для регулювання міжнародних відносин. Ця система впроваджена задля забезпечення миру, прав людини і співробітництва. Вона включає в себе рішення і правові інструменти, які приймаються авторитетними суб'єктами з метою втілення спільних інтересів [62; с. 6].

Правовими документами є ті документи і договори, які мають юридичну силу і наслідки, а також які видані уповноваженими суб'єктами. Також слід зазначити, що термін «правовий» і «юридичний» розглядаються як синоніми та мають однакове смислове навантаження [57; с. 19].

Отже, можемо визначити, що міжнародно-правовими документами є ті міжнародні документи і договори, що мають юридичну силу в міжнародному праві прав людини, а також захисту прав людини. Вони визначаються Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини [50].

Міжнародно-правові документи поділяють на дві категорії: декларації і конвенції. Декларації ухвалюються Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй, і можуть не мати обов'язкову юридичну силу. Однак вони формулюють керівні принципи та є політично авторитетними [50].

Конвенції – обов’язково мають юридичну силу. Документи цієї категорії включають конкретні формулювання, а також передбачають довгу процедуру укладання та схвалення. Під час цієї процедури законодавчі органи кожної держави мають ратифікувати документи цього типу [50].

Існують такі документи як «рекомендації» та адміністративні вказівки. Перші – подібні до конвенцій, однак не можуть бути затверджені вищим органом державної влади; вони слугують як загальні стандарти. Адміністративні вказівки узгоджуються державами на багатосторонньому рівні. Конкретний принцип з цих міжнародно-правових документів з часом може набути статусу міжнародно-правового звичаю, незважаючи на те, чи були вони визнані конкретною державою чи ні [50].

Також міжнародно-правові документи поділяються на глобальні та регіональні. Глобальні документи передбачають участь будь-якої держави світу. Регіональні документи є регіонально обмеженими державами в певному регіоні світу [50].

Для моніторингу та нагляду за виконанням конвенцій і «рекомендацій» створюються певні механізми моніторингу та органи для наглядом за ними. Деякі з них можуть не мати великих політичних повноважень і правових засобів, а також можуть ігноруватися країнами-учасницями. Інші можуть набути значного політичного авторитету, рішення яких майже завжди обов’язкові до виконання. Прикладом такого органу виступає Європейський суд з прав людини [50].

Необхідно зазначити, що тлумачення норм Конвенції з прав людини та основоположних свобод філологічним методом – є початковим етапом пояснення положень Конвенції [47; с. 167].

Філологічне тлумачення – це прийоми, які спрямовані на визначення правильного значення тексту, та за допомогою яких відбувається граматико-синтаксичний аналіз. Таким чином тлумачення правових норм починається зі встановлення лексико-морфологічної та синтаксичної будови їх текстів [47; с. 167].

Потрібно зауважити, що Конвенція представлена англійською та французькою мовами, і обидва тексти Конвенції вважаються першоджерелами, через це розходження у тлумаченні цих текстів відбуваються рідко [47; с. 168-169]. Проте вони все ж трапляються. Прикладом такої відмінності є слово *promptly*, що означає *негайно*, а французькою мовою використовується термін *le plus court delai*, що має значення *у найкоротший термін* [47; с. 170].

Таким чином і український переклад Конвенції може викликати певні труднощі суддів в Україні у зв'язку з тим, що обсяг певних термінів, які використовуються в українській юриспруденції, може відрізнитися від обсягу аналогічних понять в англійській або французькій мовах. Також потрібно звертати увагу на можливі помилки у перекладі, які можуть змінити зміст того чи іншого положення Конвенції [47; с. 174].

Також слід зазначити, що при перекладі документів міжнародного права, окрім максимального збереження змісту і форми оригінального тексту, важливим є принцип контекстності. Тобто переклад слів залежить від контексту. Наприклад, термін юридичної сфери *law* має значення право, закон, законодавство і переклад цього терміна буде залежати відповідно від контексту [67; с. 2].

Контекст допомагає визначити основні ознаки терміна шляхом логічних та граматичних зв'язків. Також слід звертати увагу на сталі слова та конструкції, які вживаються в цільовій мові, і використовувати їх при

перекладі. Наприклад, речення “*The General Assembly may discuss any questions or any matters within the scope of the present Charter*” – «Генеральна Асамблея **уповноважується** обговорювати будь-які питання чи справи в межах цього Статуту». У перекладі англійське модальне дієслово *may* змінюється на більш притаманне українській мові слово *уповноважується* [67; с. 2].

Ще однією особливістю міжнародно-правових документів є частотне використання інфінитивів. Їх переклад залежить від функції, форми стану і часу. Виокремлюють два способи перекладу інфінитивів [67; с. 3]:

1. конструкцією (задля/для того), щоб/аби + неозначена форма дієслова;
2. конструкцією з метою/(за)для + іменник.

Наприклад, речення “*States Parties shall take all appropriate measures to ensure that children of working parents have the right to benefit from child-care services and facilities for which they are eligible*” [69; с. 8] – Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів **для** забезпечення **того, щоб** діти, батьки яких працюють, мали право користуватися призначеними для них службами й установами по догляду за дітьми [41; с. 7].

А також: “*the lawful arrest or detention of a person for noncompliance with the lawful order of a court or in order to secure the fulfilment of any obligation prescribed by law*” [72; с. 8] – «законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або **для** забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом» [27].

Отже, для адекватного і водночас правильного перекладу міжнародно-правових документів особливо важливо звертати увагу на значення терміна у правовій сфері. Також необхідно використовувати слова та конструкції, які характерні для цільової мови.

1.2. Поняття юридичних документів та особливості юридичної термінології

Дослідження проводиться саме в текстах юридичної сфери, а також міжнародно-правові документи мають юридичну силу, тому доцільно буде розглянути поняття юридичних документів.

Юридичними документами виступають ті документи, які містять юридично значиму правову інформацію [24], [68]. Ці документи слугують підставою та/або підтвердженням прав і обов'язків учасників правовідносин [68].

Сьогодні переклад таких документів є невід'ємною частиною розвитку і вдосконалення національно-мовної терміносистеми. Звертаючи увагу на те, що англійська мова набуває особливого статусу в Україні (Закон України «Про застосування англійської мови в Україні»), переклад юридичних текстів, а саме міжнародно-правових документів є невіддільною складовою становлення державності країни. З огляду на розвиненість правових систем в англомовних країнах, українські лінгвісти орієнтуються на поглиблене дослідження саме англомовних терміносистем [53; с. 162-163].

Терміни юридичної сфери мають такі специфічні особливості:

1) їхні визначення не завжди фіксуються у лексикографічних джерелах, натомість вони можуть фіксуватися у фахових джерелах;

2) оскільки сучасна правова система є складною і включає різні галузі права, міжгалузевими термінами є ті, що використовуються в усіх цих галузях, а внутрішньо-галузевими – ті, що застосовуються тільки в одній з них; тобто для юридичних термінів розподіл на міжгалузеві та внутрішньогалузеві терміни є неприйнятним;

3) вони використовуються в офіційних правових документах, в текстах науково-юридичної літератури, науково-популярних текстах та можуть вживатися не тільки в контексті фахового спілкування через те, що включають поняття, які є важливими і для широкого загалу [53; с. 162-163].

Англомовні терміни юридичної сфери мають характерні риси, що обумовлені історико-культурними аспектами. Характерність термінології цієї сфери полягає в існуванні значної кількості лексичних одиниць, які були запозичені з французької мови, а також латинських термінів, що також були запозичені за посередництвом французької мови [53; с. 163].

Отже, розгляд юридичної термінології є доречним через те, що робота включає в себе аналіз міжнародно-правових документів, які мають юридичну силу. Також можна зробити висновок, що вживання явища транспозиції відбувається не тільки в офіційних документах, а й у повсякденному житті через те, що терміни юридичної сфери можуть вживатися і у сферах, які не стосуються галузі міжнародно-правової документації, а саме: у буденному житті.

1.3. Стилiстичнi особливостi текстiв галузi мiжнародного права

Як вже було зазначено, мiжнародно-правовi документи впроваджуються для регулювання вiдносин на мiжнародному рiвнi, а також для дотримання певних стандартiв у внутрiшньому законодавствi i у повсякденному життi [34; с. 1].

Тексти подiбних документiв складаються у дiловому стилi. Дiловий стиль мовлення має певнi розгалуження. Для юридичних текстiв – це мова юридичних документiв, для вiйськових – мова вiйськових документiв, для дипломатичних – дипломатична мова [34; с. 1].

Однак, стиль міжнародних текстів не відноситься лише до одного виду ділового стилю, оскільки існують окремі організації, які мають різні тематики та напрямки діяльності. Наприклад, Економічна і Соціальна Рада ООН займаються економічними, політичними і соціальними питаннями, Комісія ООН з торгівлі і розвитку націлена на питання промислового співробітництва та зовнішньої торгівлі, а Комісія ООН з прав людини займається питаннями міжнародного права. До того ж одна організація може охоплювати кілька тематик, наприклад, політичну, економічну і юридичну [34; с. 1].

У міжнародно-правових документах передусім приділяється увага юридичним питанням, однак залучаються питання і соціального захисту людини, і психології, і економіки тощо [34; с. 1].

У текстах міжнародно-правової сфери поєднуються різні стилістичні засоби. Основу текстів цієї галузі складає логічний, точний, об'єктивний, зрозумілий, офіційний, конкретний, беземоційний, стереотипний, узагальнений і строгий виклад інформації [34; с. 1].

Офіційні міжнародно-правові документи мають логічну послідовність. Особливістю цієї риси є більш складний синтаксис.

Прикладом є речення з тексту Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: «*Affirming that the High Contracting Parties, in accordance with the principle of subsidiarity, have the primary responsibility to secure the rights and freedoms defined in this Convention and the Protocols thereto, and that in doing so they enjoy a margin of appreciation, subject to the supervisory jurisdiction of the European Court of Human Rights established by this Convention, Have agreed as follows*» [34; с. 1], [72; с. 6]. У перекладі ця ускладненість зберігається: «*підтверджуючи, що Високі Договірні Сторони, відповідно до принципу субсидіарності, несуть основну*

відповідальність за захист прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї, і що при цьому вони наділені свободою розсуду, яка підлягає наглядовій юрисдикції з боку Європейського суду з прав людини, створеного за цією Конвенцією, домовилися про таке» [27], де через використання транспозиції можна прослідкувати за зміною синтаксичної структури українського речення.

Прості речення значно подовжуються через те, що вони наповнюються різними зворотами (герундіальними, прислівниковими, інфінітивними), а також вставними словами [34; с. 1]. І, навпаки, складні речення можуть скорочуватися через те, що українській мові притаманна більша синтетичність на відміну від англійської мови [51].

Наявність нейтральності і строгості в текстах міжнародних документів є ознакою офіційності. Необхідно зазначити, що в міжнародних текстах, які стосуються окремої діяльності та охоплюють певні питання широко використовується спеціальна термінологія, яка стосується саме цієї організації [34; с. 1].

Наприклад, міжнародно-правовим документам притаманна лексика цієї сфери (*rights* – права, *law* – закон, *lawful arrest* – законний арешт, *lawful detention* – законне ув'язнення, *lawful order* – законне рішення, *competent legal authority* – компетентний судовий орган, *under national law* – згідно з національним законом, *under international law* – згідно з міжнародним правом) [72].

Беземоційність в текстах офіційно-ділового стилю проявляється відсутністю емоційно забарвлених слів та виразів [34; с. 2]. Однак, ці засоби можуть використовуватися в документах міжнародно-правової сфери.

Прикладом слугує речення з Конвенції прав людини і основоположних свобод «*Considering that the aim of the Council of Europe is the achievement of **greater unity** between its members and that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of Human Rights and Fundamental Freedoms*» [72; с. 5] і його український переклад «*Беручи до увагу те, що метою Ради Європи є досягнення **тіснішого єднання** між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод*» [27]. А також речення «*Reaffirming their **profound belief** in those fundamental freedoms which are the foundation of justice and peace in the world and are best maintained on the one hand by an effective political democracy and on the other by a common understanding and observance of the Human Rights upon which they depend*» [72; с. 5] і український переклад «*Знову підтверджуючи свою **глибоку віру** в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать*» [27], де можна прослідкувати за збереженням емпатизації, використаної в оригінальному тексті, у перекладі українською мовою.

Як можна помітити, в українському перекладі шляхом підбору відповідників зберігаються елементи образності, що були описані в мові оригіналу. Якщо ж відповідників в мові перекладу знайти неможливо, то використовується нейтральна лексика зі збереженням змісту оригіналу [34; с. 2].

Дотримання точності в офіційних документах – є однією з найважливіших вимог при перекладі. Точність відображає однозначність і правильну передачу змісту [34; с. 2].

З метою уникнення використання займенників у документах міжнародно-правової сфери часто повторюються певні слова та конструкції [34; с. 2].

Наприклад, у реченні «*There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety of the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others*» [72; с. 11], повторюються такі конструкції: *for the protection*. Також можна помітити, що при перекладі українською мовою точність і повторюваність іменників зберігається: «*Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушення чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб*» [27].

Однак, попри те, що при перекладі слід уникати займенникових конструкцій, використання займенників є доволі розповсюдженим при перекладі певних слів. Наприклад, «*Recognizing that the United Nations has, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth **therein**...*» [69; с. 1] – «*визначаючи, що Організація Об'єднаних Націй у Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини проголосила і погодилась з тим, що кожна людина має володіти всіма зазначеними у **них**...*» [41; с. 1].

І приклад з Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: “*Any High Contracting Party availing itself of this right of derogation shall keep the Secretary General of the Council of Europe fully informed of the measures which it has taken and the reasons **therefor***” [27; с. 14] – «Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини **їх** вжиття» [72], де також можна побачити вживання займенників і при перекладі українською мовою.

Таким чином, для документів галузі міжнародного права характерно дотримання ділового стилю, а також певних стилістичних ознак. Також слід зберігати елементи образності у тексті перекладу або використовувати нейтральну лексику та максимально зберігати зміст оригіналу. Однак, існують і певні розгалуження, на які необхідно звертати увагу при перекладі текстів такого рівня. Ці особливості важливо враховувати при перекладі текстів цієї галузі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У 1 розділі “Теоретичні засади дослідження перекладу міжнародно-правових документів було висвітлено поняття міжнародного права та мета його впровадження. Також було представлено основні особливості перекладу текстів такого рівня та філологічне тлумачення тексту Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У свою чергу було охарактеризовано поняття міжнародно-правових документів, правила та механізми їх регулювання та представлено їхні типи: глобальні та регіональні, а також їх категорії: декларації і конвенції. Крім того, висвітлено поняття рекомендацій та адміністративних вказівок.

У цьому розділі було визначено поняття юридичних документів, їхні функції, а також було висвітлено важливість перекладу текстів такого типу та їх значимість у становленні державності країни. Було представлено три специфічні особливості перекладу юридичної термінології: 1) визначення юридичних документів не завжди фіксуються в лексикографічних джерелах; 2) неприйнятно поділяти юридичні документи на міжгалузеві та внутрішньогалузеві; 3) юридичні документи можуть використовуватися не тільки в контексті фахового спілкування.

У розділі було висвітлено основні стилістичні засоби, які використовуються при перекладі текстів міжнародного-права: логічний, точний, об’єктивний, зрозумілий, офіційний, конкретний, беземоційний, стереотипний, узагальнений і строгий виклад інформації, а також наведено приклади з тексту Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Було з’ясовано, що тексти міжнародно-правових документів можуть мати різні розгалуження, тематики та напрямки діяльності.

Отже, під час перекладу текстів міжнародно-правової галузі необхідно знати та звертати увагу передусім на особливості відтворення тексту оригіналу, а також на особливості, які притаманні цільовій мові перекладу. Для адекватного та відповідного перекладу потрібно досліджувати та вивчати усі нюанси, що містяться в оригінальних текстах.

РОЗДІЛ 2

ПОНЯТТЯ ТРАНСПОЗИЦІЇ У ПЕРЕКЛАДАХ ТЕКСТІВ СФЕРИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

2.1. Транспозиція як вид перекладацьких трансформацій

Транспозиція як вид перекладацьких трансформацій – один із видів лексико-семантичних трансформацій [54; с. 143], що полягає у зміні частини мови слова при перекладі цільовою мовою. Елементами, які можуть змінювати свою функцію, виступають різні частини мови.

Наприкінці ХХ століття перекладацькими трансформаціями почали цікавитися зарубіжні та вітчизняні вчені. Першими, хто почав досліджувати галузь перекладацьких трансформацій були такі науковці: Єльмслев Л. і Хомський Н. Серед українських науковців перекладацькі трансформації досліджували Верба Л. Г., Карабан В. І., Клименко Л. В., Корунець І. В. та Мамрак А. В. [43; с. 301].

У процесі перекладу текстів з будь-якої мови перекладач використовує перекладацькі трансформації. Цьому явищу існує не одне визначення. Наприклад, Мамрак А. В. вважає, що перекладацькі трансформації – це морфо-синтаксичні відповідності між схожими реченнями, словосполученнями та фразами, які виражаються символічно [43; с. 301].

Клименко Н. Ф. визначає перекладацькі трансформації так: це перебудови, за допомогою яких відбувається перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу [46; с. 71].

Процес перекладу представляє собою ряд перетворень, за допомогою яких перекладач переходить від мовних одиниць мови оригіналу до мовних одиниць цільової мови, при цьому зберігаючи суть мови оригіналу [18].

Максимально можливе збереження змісту тексту мови оригіналу при перекладі називається еквівалентністю. Однак, під час кожного окремого перекладу максимально можливе збереження змісту оригінального тексту відтворюється по-різному [18].

Переклад тексту мови оригіналу можна аналізувати з точки лексико-граматичних трансформацій. Розглянемо їх класифікацію [18]:

1. Лексичні

Лексичні трансформації прийнято поділяти на транскодування: транскрипція і транслітерація та калькування. Розглянемо ці поняття та приклади їх використання.

Транскодування: транскрипція, транслітерація

Приклад цієї трансформації є у такому реченні: “*Affirming that the High Contracting Parties, in accordance with the principle of subsidiarity, have the primary responsibility to secure the rights and freedoms defined in this Convention and the Protocols thereto, and that in doing so they enjoy a margin of appreciation, subject to the supervisory **jurisdiction** of the European Court of Human Rights established by this Convention*” [72; с. 6] – «*підтверджуючи, що Високі Договірні Сторони, відповідно до принципу субсидіарності, несуть основну відповідальність за захист прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї, і що при цьому вони наділені свободою розсуду, яка підлягає наглядовій **юрисдикції** з боку Європейського суду з прав людини, створеного за цією Конвенцією, домовилися про таке*» [27], де переклад *jurisdiction* – юрисдикція відбувається шляхом транскодування.

Калькування

Цей вид перекладацької трансформації полягає у тому, що морфеми та словосполучення перекладаються шляхом пошуку відповідних елементів мови перекладу.

Наприклад, *“There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the **rights and freedoms** of others”* [72; с. 11] – «Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту **прав і свобод інших осіб**» [27], де переклад *rights and freedoms* – права і свободи відтворений способом калькування.

2. Лексико-семантичні

Лексико-семантичні перекладацькі трансформації поділяють на 6 видів: конкретизація, генералізація, модуляція, гіперонімічне перейменування, емпатизація та нейтралізація. Розглянемо кожен вид цієї групи трансформацій.

Конкретизація

Під конкретизацією прийнято розуміти вибір в мові перекладу мовної одиниці з більш конкретним значенням для уточнення інформації при перекладі, певне звуження значення. Наприклад, речення з тексту Конвенції про права дитини: *“Towards that end and in accordance with the obligation of*

States Parties under article 9, paragraph 2, States Parties shall respect the right of the child and his or her parents to leave any country, including their own, and to enter their own country” [69; с. 5], у перекладі українською виглядає так: «З цією метою і відповідно до зобов'язання Держав-учасниць за пунктом 2 статті 9 Держави-учасниці поважають право дитини та її батьків залишити будь-яку країну, включаючи власну, і повертатися в свою країну» [41; с. 5], де *повертатися* перекладається шляхом конкретизації значення.

Генералізація

Цей вид лексико-семантичних трансформацій представляє заміну слова з вузьким значенням мови оригіналу на слово з більш широким значенням мови перекладу, певне розширення значення. Наприклад, речення з тексту Конвенції про права дитини: “*Encourage the production and dissemination of children's books*” [69; с. 7] та його український переклад: «*сприяють виданню і розповсюдженню дитячої літератури*» [41; с. 7], де слово *books* з більш вузьким значенням змінюється на *літератури* з більш широким значенням. Ця трансформація є протилежною до конкретизації.

Модуляція

Модуляція – це заміна мовної одиниці мови оригіналу на слово мови перекладу, значення яких мають між собою логічне відношення. Наприклад, “*Every average citizen can hire the best legal mind*” [9] – «*Кожен середньостатистичний громадянин може найняти найкращого адвоката*» [9], де переклад *legal mind* – *адвокат* здійснюється шляхом модуляції.

Гіперонімічне перейменування

Наступний вид лексико-семантичних трансформацій це гіперонімічне перейменування.

Ця перекладацька трансформація полягає у вилученні певної інформації з мови оригіналу при перекладі [42; с. 155]. Прикладом є речення з Конвенції про права дитини: *“For the purpose of guaranteeing and promoting the rights set forth in the present Convention, States Parties shall render appropriate assistance to parents and legal guardians in the performance of their child-rearing responsibilities and shall ensure the development of institutions, facilities and services for the care of children”* [69; с. 8] і його український варіант перекладу *«З метою гарантування і сприяння здійсненню прав, викладених у цій Конвенції, Держави-учасниці надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними своїх обов’язків по вихованню дітей та забезпечують розвиток мережі дитячих установ»* [41; с. 7], де мережі дитячих установ перекладено шляхом гіперонімічного перейменування.

А також приклад з тексту Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами): *“Everyone who is arrested shall be informed promptly, in a language which he understands, of the reasons for his arrest and of any charge against him”* [72; с. 8] та його український переклад: *«Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього»* [27], де частина речення оригіналу *in a language which he understands* змінюється таким чином: *зрозумілою для нього мовою*. У цьому перекладі, як і у попередньому, можна прослідкувати зміну синтаксичної структури речення, оскільки певна частина речення із оригінального тексту вилучається і у модифікованому виді вживається у перекладі українською мовою.

Ця лексико-семантична трансформація часто пов’язується з генералізацією.

Емфатизація

Емфатизацією прийнято вважати вибір мовної одиниці в мові перекладу з більш емоційним забарвленням.

Незважаючи на те, що емоційність притаманна більш художнім текстам, а у текстах офіційно-ділового спрямування прийнято вживати нейтральну лексику, випадки емфатизації все ж трапляються і в документах міжнародно-правової сфери. Наприклад, речення з Конвенції прав людини і основоположних свобод «*Considering that the aim of the Council of Europe is the achievement of greater unity between its members and that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of Human Rights and Fundamental Freedoms*» [72; с. 5], в якому *greater unity* в українському варіанті перекладається так: «*Беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення **тіснішого єднання** між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод*» [27].

Нейтралізація

Останній вид лексико-семантичних трансформацій – це нейтралізація. Вона полягає у виборі мовної одиниці в мові перекладу з менш емоційним забарвленням.

Прикладом слугує речення з Конвенції про права дитини: “*States Parties shall use their best efforts to ensure recognition of the principle that both parents have common responsibilities for the upbringing and development of the child*” [69; с. 8] і його україномовний варіант «*Держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини*» [41; с. 7], де *best efforts* в українському

варіанті виглядає як *всіх можливих зусиль*, тобто переклад цієї фрази виконано шляхом нейтралізації. Нейтралізація – є протилежною до емпатизації.

3. Лексико-граматичні

Розглянемо 3 основні типи лексико-граматичних трансформацій: антонімічний переклад, описовий переклад та функціональну заміну.

Антонімічний переклад

Антонімічний переклад – це заміна мовної одиниці оригіналу на її антонім мови перекладу. Наприклад, “*Deprivation of life shall not be regarded as inflicted in contravention of this Article when it results from the use of force which is **no more than** absolutely necessary*” [72; с. 6] та його переклад «Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком **виключно** необхідного застосування сили» [27] де **виключно** відтворення шляхом антонімічного перекладу конструкції *no more than*.

Описовий переклад

Під описовим перекладом прийнято розуміти заміну слова мови оригіналу на одиницю мови перекладу, яка шляхом опису розкриває її значення. Наприклад, речення з тексту Конвенції про права дитини: “*In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration*” [69; с. 3] у перекладі українською виглядає так: «В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага

приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини» [41; с. 2], де public or private social welfare institutions перекладається з використанням описового перекладу: державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення.

Функціональна заміна

Функціональна заміна полягає у тому, що певна ситуація в мові оригіналу видозмінюється в мові перекладу або замінюється на відповідник мови перекладу. Наприклад, речення з Конвенції про права дитини: *“To this end, States Parties shall promote the conclusion of bilateral or multilateral agreements or accession to existing agreements” [69; с. 5]* та його переклад українською *«З цією метою Держави-учасниці сприяють укладанню двосторонніх або багатосторонніх угод чи приєднуються до чинних угод.» [41; с. 5]*, де *to this end* змінюється на більш доцільний відповідник українською *з цією метою*, що є функціональною заміною.

4. Граматичні:

Граматичні перекладацькі трансформації поділяються на: декомпресію, компресію, сполучення речень, членування речень та граматичні заміни.

Додавання

Додавання або декомпресія – це додавання у текст перекладу слів, які відсутні в тесті мови оригіналу. Наприклад, речення з перекладу Конвенції про права дитини: *«сприяють розробці належних принципів захисту дитини від інформації і матеріалів, що завдають шкоди її благополуччю, враховуючи положення статей 13 і 18» [69; с. 7]*, де *завдають шкоди* є перекладом слова *injurious* з оригінального речення шляхом декомпресії. Англomовне речення: *“Encourage the development of appropriate guidelines*

for the protection of the child from information and material injurious to his or her well-being, bearing in mind the provisions of articles 13 and 18” [41; с. 7].

Вилучення

Вилучення або компресія – це вилучення при перекладі з тексту оригіналу слів, які не несуть важливого смислового навантаження. Прикладом слугує попереднє речення, в якому використовується обидва типи перекладацьких трансформацій: декомпресія і компресія. Англomовний варіант *bearing in mind* з речення “*Encourage the development of appropriate guidelines for the protection of the child from information and material injurious to his or her well-being, bearing in mind the provisions of articles 13 and 18” [69; с. 7]* перекладається як *враховуючи* в україномовному варіанті «*сприяють розробці належних принципів захисту дитини від інформації і матеріалів, що завдають шкоди її благополуччю, враховуючи положення статей 13 і 18» [41; с. 7]* шляхом вилучення певних слів, тобто компресії.

Сполучення речень

Ця трансформація полягає у тому, що два або декілька речень мови оригіналу при перекладі з’єднуються в одне речення.

Членування речень

Процес членування речень полягає у тому, що одне речення мови оригіналу при перекладі розбивається на два або декілька речень (зовнішнє членування) або просте речення мови оригіналу перекладається з використанням більш складних конструкцій (внутрішнє членування).

Граматичні заміни

Під граматичними замінами розуміють спосіб перекладу, під час якого не застосовуються аналогічні граматичні форми або використовуються інші граматичні конструкції. Прикладами граматичних замін і є конверсія та транспозиція.

Необхідно зауважити, що у міжнародно-правових документах такі способи перекладу як сполучення та членування речень зустрічаються рідко, оскільки однією із основних вимог до перекладу такого типу тексту є максимальне збереження форми.

Також слід додати такі види перекладацьких трансформацій як:

а) вибір варіантного відповідника – вибір мовної одиниці при перекладі, яка є синонімом до одиниці оригіналу та має більш конкретне значення. Наприклад, у реченні з українського перекладу тексту Конвенції про права дитини «*сприяють засобам масової інформації у приділенні особливої уваги мовним потребам дитини, яка належить до якої-небудь групи меншостей або до корінного населення*» [41; с. 7] термін *засобам масової інформації* є варіантним відповідником терміну *mass media* з англomовного варіанту цього речення: “*Encourage the mass media to have particular regard to the linguistic needs of the child who belongs to a minority group or who is indigenous*” [69; с. 7]. Інші приклади термінів з цим значенням, які можуть бути використані при перекладі: *мас-медіа*, *медіа* або аббревіатура *ЗМІ* [32].

б) контекстуальна заміна – вибір мовних одиниць при перекладі, які є більш доцільними в мові перекладу, тобто переклад слів залежить від контексту їх вживання. Наприклад, “*No judge may be dismissed from **office** unless the other judges decide by a majority of two-thirds that that judge has ceased to fulfil the required conditions*” [72] – «Жодний суддя не може бути звільнений з **посади**, якщо тільки інші судді більшістю у дві третини

голосів не ухвалять рішення про його невідповідність установленим вимогам», де *office* перекладається як *посада* [27].

Ці два типи перекладацьких трансформацій можна пов'язати із функціональною заміною.

При перекладі слів та граматичних конструкцій оригінального тексту перехід із однієї частини мови в іншу відбувається паралельно зі змінами синтаксичного аспекту речення. Також явище транспозиції може впливати і на зміну членів речення в мові перекладу. Через те, що англійська та українська мови мають різну граматичну будову, під час застосування транспозиції відбувається модифікація синтаксичної структури перекладу [51].

Тому використання транспозиції може змінювати порядок слів у реченні, що є більш характерною рисою для художніх текстів. Однак, у міжнародно-правовій документації також можна прослідкувати такі зміни. Прикладом цього є використання ще однієї перекладацької трансформації у текстах міжнародно-правової сфери:

в) пермутація – зміна порядку слів у словосполученнях. Наприклад: “*The Governments signatory hereto, being members of the Council of Europe*” [72; с. 33] – «Уряди держав - членів Ради Європи, які підписали цей Протокол» [27], де використання переходу у дієслово (*signatory* – підписали), а також – у займенник (*hereto* – цей) змінює порядок слів в україномовному варіанті. Також у цьому прикладі перекладу використання транспозиції та пермутації супроводжується використанням і описового перекладу.

Ще одним прикладом пермутації є речення: “*Recognizing that the United Nations has, in the Universal Declaration of Human Rights and in the*

International Covenants on Human Rights, proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein...” [69; с. 1] – «визначаючи, що Організація Об'єднаних Націй у Загальній декларації **прав людини** та в Міжнародних пактах про права людини проголосила і погодилась з тим, що кожна людина має володіти всіма зазначеними у них...» [41; с. 1], де відтворення перекладу *human rights* – права людини відбувається шляхом пермутації.

Отже, представлені перекладацькі трансформації допомагають проаналізувати конкретні засоби вираження тексту під час перекладу та вирішити певні проблеми в процесі перекладу.

2.2. Поняття транспозиції, афіксації та конверсії

Транспозиція – це перехід певної частини мови в іншу при перекладі тексту або вживання слова однієї частини мови з функцією іншої без зміни значення слова [39], [65].

Явищу транспозиції існує не одне визначення. Наприклад, Недбайло К. М. визначає явище транспозиції так: «це перехід слова з одного лексичного класу або розряду до іншого під час перекладу, що використовується для досягнення адекватності перекладу» [51].

На думку Ш. Баллі, існує два види транспозиції: семантична та граматична. Під час утворення слів шляхом семантичної транспозиції відбувається зміна значення слова. Тоді як утворення слів шляхом граматичної транспозиції викликає зміну синтаксичної функції слова без зміни його значення [49; с. 130].

Послідовник Ш. Баллі мовознавець Л. Теньєр використовує термін «трансляція» на позначення транспозиції. Учений розглядає явище трансляції (або транспозиції) як перехід повнозначного слова з однієї

граматичної категорії в іншу, інакше кажучи, перетворення одного класу слів на інший. Лінгвіст поділяє транспозицію на два типи: перший ступінь і другий ступінь. Транспозиція першого ступеня передбачає перехід із однієї частини мови в іншу, а транспозиція другого ступеню вимагає використовувати речення у функції різних частин мови: іменників, прикметників, прислівників. У межах вищенаведених типів Л. Теньєр виокремлює такі види транспозиції: каскадна та інвертована, проста та багатократна, маркована та немаркована, категорійна та субкатегорійна, формальна, послаблена, семантична та інші [55; с. 64].

Натомість, науковець Є. Курилович [44] вживає термін «деривація». Лінгвіст розглядає словотворчі процеси на лексичному та синтаксичному рівнях. На думку Є. Куриловича, на лексичному рівні змінюється лексичне значення похідного слова за умови відсутності зміни синтаксичної позиції похідного і твірних слів. Тоді як на синтаксичному рівні відбувається зміна категорійних одиниць у вихідній частині мови, і це призводить до модифікації синтаксичної функції слова в межах лексичного значення. Слово з тим же лексичним значенням, але водночас має нову синтаксичну позицію, виступає в ролі синтаксичного деривата (зокрема, синтаксичного транспозита) [55; с. 64].

Також слід зазначити, що транспозиції поділяють на два рівні: повну і неповну. Повна (або морфологічна) транспозиція відбувається тоді, коли слово має ознаки іншої частини мови і повністю входить до неї. Неповна (або синтаксична) відбувається тоді, коли змінюється синтаксична функція слова, але частина мови залишається первісна [39].

Морфологічна транспозиція може виражатися за допомогою афіксації і конверсії.

Афіксація – спосіб словотвору за допомогою афіксів [22]. Афікси – частини слова, які в процесі приєднання до слів можуть змінювати їх семантичне та граматичне значення, а також стильові ролі і синтаксичні функції [21].

Афіксація має такі компоненти словотворення [21]:

а) префікси – розташовуються перед коренем слова. Наприклад, *co-founder* – *співзасновник* [66; с. 62] (утворюється шляхом приєднання суфікса *спів-* до слова), а також *disembody* – *розформувати* [66; с. 63] (утворюється за допомогою суфікса *роз-*;

б) постфікси – розташовуються після кореня [23]. Їх поділяють на: суфікси та закінчення. Наприклад, *ratification* – *ратифікаційний* (від іменника шляхом додавання постфікса утворюється слово іншої частини мови – прикметник) або *unable* – *нездатний*;

в) інтерфікси – морфема, що розташовується між двома основами в складному слові. Також для перекладу слів з інших мов існує 54 інтерфіксів. Наприклад, *European* – *Європейський*; утворюється шляхом використання інтерфікса *-ей-* [33].

г) інфікси – морфема, що розташовується всередині кореня або основи слова. Ця морфема притаманна для мов народів Південно-Східної Азії. В українській мові інфікс не використовується [35];

г) конфікси – складаються з двох компонентів – префіксів і суфіксів, які використовуються одночасно під час словотвору. Наприклад, *emergency situation* – *надзвичайна ситуація* (утворюється шляхом додавання префікса *над-* і суфікса *-н-*) [21];

д) трансфікси використовуються для розподілу кореня слова, який складається з приголосних, за допомогою вставки голосних. Використання цього компонента словотворення притаманне арабській мові [2], [70].

Однак, на думку більшості мовознавців, які присвячують свої роботи саме англійському словотворенню, конверсія є одним із його основних процесів [25; с. 276].

Конверсія – безафіксальний засіб утворення слів, при якому зовнішня форма слова не змінюється. Слова, утворені шляхом конверсії, можуть вживатися в різних частинах мови і мати різні синтаксичні функції [76].

Якщо розглядати поняття конверсії історично, то можна побачити, що значна частина слів, утворених за допомогою конверсії з'явилась внаслідок вилучення закінчень, і конвертовані утворення, що належали до різних частин мови отримали однакову граматичну форму та однакову вимову [49; с. 127].

Лінгвісти розглядають конверсію як процес перенесення слова до іншої частини мови без використання афікса [64; с. 32]. Л. Блумфільд та Г. Марчанд [74-75] трактують конверсію як спосіб словотворення шляхом використання нульової морфеми та використання слова в різних частинах мови [29; с. 21]. За допомогою нульової морфеми утворюються такі слова: іменник *right* (*право*) [48] – прикметник *right* (*правий*) [48] або ж *right* (*правильно*), тобто з одного слова певної частини мови шляхом використання нульової морфеми можуть утворюватися слова в різних інших частинах мови. Також прикладом слугують такі пари мовних одиниць: іменник *present* (*теперішній час*) – дієслово *present* (*презентувати*), дієслово *separate* (*відокремлювати*) – прикметник *separate* (*відокремлений*), *close* (*близький*) – *close* (*закривати*) тощо.

Однак, думка вченого О. І. Смирницького [59-61] не сходиться із зазначеним вище твердженням. Він вважає, що конверсія – це морфологічний спосіб словотворення та розглядає її як морфолого-синтаксичний спосіб словотворення. Також на погляд вченого формулювання конверсії як способу шляхом нульової морфемі може призвести до виникнення великої кількості нульових морфем «в описі морфологічно бідної мови» [40; с. 21].

Такі поняття як «нульова морфема», «нульовий елемент» або «нульовий суфікс» не виявляють суть процесів словотвору через те, що не дає змогу розрізнити нульові морфемі в різних словотворчих процесах. Звичайно, «нульові» елементи не можуть функціонувати як засоби словотворення. У свою чергу, конверсія допомагає переосмислити слово, а не розширити або звузити його [40; с. 21].

Також слід зазначити, що в мовознавстві існує явище «реконверсія» або «зворотна конверсія». Суть цього поняття полягає в утворенні нових значень основи слова з одного із значень утвореного шляхом конверсії слова. Відповідно, внаслідок реконверсії збільшується семантична структура вихідного слова [49; с. 129].

Відмінність між зворотною конверсією та конверсією полягає в тому, що нове слово, утворене шляхом зворотної конверсії має зв'язок з одним із значень вихідного слова, а під час утворення нових слів шляхом реконверсії (зворотної конверсії) слово набуває абсолютно нове значення. Наприклад, іменник *argument* (доказ) – дієслово *argument* (обмінюватися доказами) – іменник *argument* – суперечка [49; с. 129].

Під час використання морфологічної транспозиції лексичне значення слів може зберігатися та змінюватися. На цьому рівні розповсюдженим способом переходу слів із однієї частини мови в іншу є афіксація.

Наприклад, дієслово *consign* (*передавати, замовляти*) – іменник *consignment* (*відвантаження*), дієслово *commune* (*об'єднуватись*) – іменник *community* (*грумада*), дієслово *ship* (*перевозити на кораблі*) – іменник *shipment* (*відвантаження на кораблі*) [49; с. 127].

В українській мові переважна більшість слів утворена шляхом приєднання певних афіксів. Менш розповсюдженим способом на морфологічному рівні виступає конверсія [7]. Наприклад, іменник *consignment* (*відвантаження*) – дієслово *consignment* (*замовляти товар*), іменник *shipment* (*відвантаження на кораблі*) – дієслово *shipment* (*перевозити товар*), іменник *community* (*грумада*) – дієслово *community* (*займатися справами громади*) [49; с. 127].

У складі транспозиції виділяють такі частини: транспоноване – первісна (вихідна) форма слова, тобто слово, яке перекладається шляхом транспозиції, транспозитор – засіб транспозиції та транспозит – кінцевий переклад слова, що вийшов [39].

У мовознавстві існує 10 видів транспозиції [39]:

1. Субстантивация

Під субстантивацією розуміється перехід із певної частини мови в іменник [39]. Український мовознавець Д. Гринчишин [17] запропонував власне визначення для терміна «субстантивация»: «Під субстантивацією, чи субстантивізацією, розуміємо процес трансформації слів інших частин мови в розряд іменників без зміни їх зовнішньої форми, але зі зміною їх значення та граматичних, морфологічних і синтаксичних особливостей» [20; с. 166].

2. Вербалізація

Вербалізація представляє собою перехід із однієї частини мови в дієслово. Науковцями було виділено три ступені цього виду транспозиції: синтаксичний, семантичний та морфологічний. Було проаналізовано, що способом вербалізацією найчастіше перекладаються прикметники, рідше – іменники та менше – прислівники [7].

3. Ад'єктивація

Ця транспозиція полягає в тому, що слово із однієї частини мови переходить в прикметник. Можуть змінюватися шляхом ад'єктивації або ад'єктивуватися такі частини мови: дієприкметники (наприклад, смажене, варене), займенники (будь-який, якийсь), числівники (один, одна) та фразеологічні сполуки (нічого собі, так собі) [39].

4. Проніміналізація

Цей вид транспозиції представляє перехід із однієї частини мови в займенник. Частіше «проніміналізуються» слова прикметникового походження [7].

5. Препозиціоналізація

Препозиціоналізація полягає у тому, що певна частина мови змінюється на прийменник. Ознакою цього виду транспозиції є втрата синтаксичної функції, морфологічні зміни та послаблення лексичного значення [39; с. 24].

6. Нумералізація

Під нумералізацією розуміється перехід із однієї частини мови в числівник [39]. Числівники є досить усталеним лексико-граматичним класом слів, а процес нумералізації вважають малопродуктивним [16; с. 52].

7. Адвербалізація

Ця транспозиція полягає у тому, що слово певної частини мови переходить в прислівник [39]. Частинами мови, які можуть піддаватись процесу адвербалізації є іменники, дієслова, числівники та прикметники. Ці процеси ще мають такі назви: відіменникова, віддієслівна, відчислівникова та відприкметникова деривації. Кожен вид поділяється ще на три ступені: семантичний, синтаксичний та морфологічний [58; с. 151].

8. Кон'юнкціоналізація

Цей вид транспозиції полягає у тому, що слово із однієї частини мови переходить в сполучник [39].

9. Партикуляція

Партикуляцією прийнято називати перехід слова із однієї частини мови в частку [39].

10.Інтер'єктивация

Під інтер'єктивациєю розуміється перехід слова із однієї частини мови у вигук [39].

Отже, транспозицію можна вважати є одним із інструментів вільного перекладу. Зі стилістичного погляду переклад слів з використанням транспозиції може мати іншу якість. Однак, головна мета перекладача полягає в тому, щоб підібрати відповідне слово у максимально доречній формі, яка відповідає певному контексту [65]. До того ж, з одного боку, явище транспозиції є способом словотвору у мові оригіналу. З іншого боку, це явище виступає перекладацькою трансформацією, що виникає під час перекладу мовної одиниці з цільової мови. Тобто класифікація транспозиції

може досліджуватися не тільки як словотвірний аспект, а й як вагомий спосіб перекладу.

2.3. Основні відмінності транспозиції від конверсії

Як було зазначено, обидва поняття транспозиції та конверсії виражають перехід слова з однієї частини мови в іншу.

До того ж деякі вчені надають конверсії таку ж класифікацію як і транспозиції. Наприклад, Ю. І. Федоренко у своїй роботі «Конверсія: структурні етимологічні характеристики на матеріалі лексикографічних джерел» зазначає так: «Найбільш обґрунтованим, на нашу думку, є такий принцип класифікацій конверсії: за належністю похідного слова до певної частини мови (субстантивація, вербалізація, прономіналізація, ад'єктивація, адвербіалізація та ін.» [64; с. 32].

Дійсно, явища транспозиції та конверсії мають схожість між собою. Проте, феномен транспозиції полягає в описі таких предметів та явищ, які позначають особливі дії, мають певні ознаки та якості, а також часові характеристики [49; с. 130].

До того ж під час словотворення транспозиції властиве використання суфіксів, які мають ознаки та функції певних частин мови. Для цього способу словотвору існують певні словотворчі моделі для кожної частини мови [49; с. 130]. Тоді як конверсія визначається як процес безафіксального утворення слова [64; с. 32].

Отже, можна підсумувати, що конверсія має ознаки транспозиції, більш того, вона виступає її різновидом. Різниця полягає в тому, що транспозиція є більш широким визначенням процесу утворення слів за допомогою зміни частин мови, а конверсія виступає однією із варіацій транспозиції.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У 2 розділі “Поняття транспозиції у перекладах текстів сфери міжнародно-правових документів” було визначено транспозицію як вид лексико-граматичних трансформацій, а також представлено їх класифікацію.

Було вилучено такі види перекладацьких трансформацій: 1) лексичні (транскодування, калькування); 2) лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, модуляція, гіперонімічне перейменування, емпатизація, нейтралізація); 3) лексико-граматичні (антонімічний переклад, описовий переклад, функціональна заміна) та 4) граматичні (декомпресія, компресія, сполучення слів, членування слів, граматичні заміни), а також наведено приклади їх використання у документах галузі міжнародного права. До того ж було розглянуто 3 додаткових види перекладацьких трансформацій: 1) вибір варіантного відповідника; 2) контекстуальна заміна і 3) пермутація та наведено приклади їх використання з міжнародно-правових документів.

У цьому розділі було охарактеризовано поняття транспозиції та 10 її основних видів: 1) субстантивація; 2) вербалізація; 3) ад’єктивація; 4) прономіналізація; 5) препозиціоналізація; 6) нумералізація; 7) адвербалізація; 8) кон’юнкціоналізація; 9) партикуляція; 10) інтер’єктивація та наведено приклади з документів міжнародно-правової галузі. Також було визначено основних рівня транспозиції: повну (морфологічну) та неповну (синтаксичну) транспозицію. До того ж було з’ясовано, що явище транспозиції є не тільки способом словотвору, а й виступає однією із перекладацьких трансформаційодним та є одним із засобів вільного перекладу.

У розділі було визначено поняття конверсії та афіксації, а також їх компоненти словотворення. Було представлено явище “нульової морфеми”

та її функціонування при утворенні нових слів. Також було висвітлено таке поняття як зворотна конверсія, визначено її особливості та наведено приклади. До того ж було виявлено відмінність між поняттями конверсія і зворотна конверсія.

Також було виділено 3 частини, які входять до складу транспозиції: транспоноване, транспозитор та транспозит та їхні функції.

Отже, такий спосіб перекладу як транспозиція є однією із важливих перекладацьких трансформацій. Під час використання цього явища необхідно звертати увагу на особливості як оригінального тексту, так і цільової мови для якісного відтворення перекладу текстів міжнародно-правової галузі.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ТРАНСПОЗИЦІЇ ТА ОСНОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ В ТЕКСТАХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ СФЕРИ

3.1. Відтворення основних особливостей перекладу англomовних міжнародно-правових документів українською мовою в текстах Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) та Конвенції про права дитини

При перекладі тексту міжнародного рівня необхідно зберігати зміст та форму оригіналу. Українськомовний переклад документа Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) не порушує ці важливі принципи упродовж всього тексту.

Збереження норм перекладу міжнародно-правових документів прослідковується з самого початку. Наприклад, англomовний варіант: “*Considering the Universal Declaration of Human Rights proclaimed by the General Assembly of the United Nations on 10th December 1948...*” [72; с. 5], “*Considering that this Declaration aims at securing the universal and effective recognition and observance of the Rights therein declared...*” [72; с. 5] і його український переклад: «*беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання і дотримання проголошених у ній прав...*» [27], де максимально збережено зміст і форму оригінального тексту.

Такі ж ознаки має і міжнародно-правовий документ Конвенція про права дитини. Наприклад, “*States Parties shall respect the right of the child who is separated from one or both parents to maintain personal relations and direct contact with both parents on a regular basis, except if it is contrary to the*

child's best interests” [69; с. 5] і україномовний переклад «Держави-учасниці поважають право дитини, яка розлучається з одним чи обома батьками, підтримувати на регулярній основі особисті відносини і прямі контакти з обома батьками, за винятком випадків, коли це суперечить найкращим інтересам дитини» [41; с. 4].

Здебільшого порядок слів у реченні при перекладі українською мовою зберігається: “*Bearing in mind that the peoples of the United Nations have, in the Charter, reaffirmed their faith in fundamental human rights and in the dignity and worth of the human person, and have determined to promote social progress and better standards of life in larger freedom...*” [69; с. 1] – «беручи до уваги, що народи Об’єднаних Націй підтвердили в Статуті свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи та сповнені рішучості сприяти соціальному прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі...» [41 ; с. 1].

Порядок слів у реченні змінюється тільки у випадку, коли українськомовний варіант передбачає такий порядок за правилами української мови або у випадку, коли зміна порядку слів при перекладі є більш доцільною та зрозумілою для україномовної аудиторії.

Наприклад, оригінал тексту: “*States Parties shall respect and ensure the rights set forth in the present Convention to each child within their jurisdiction without discrimination of any kind, irrespective of **the child's or his or her parent's or legal guardian's** race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic or social origin, property, disability, birth or other status*” [69; с. 2] і його україномовний переклад: «Держави-учасниці поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, яка перебуває в межах їх юрисдикції, без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії,

політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або яких-небудь інших обставин» [41; с. 2].

Ще один приклад: “*No restrictions may be placed on the exercise of these rights other than those imposed in conformity with the law and which are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, public order (ordre public), the protection of public health or morals or the protection of the rights and freedoms of others*” [69; с. 7] та україномовний переклад: «*Щодо здійснення даного права не можуть застосовуватися будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються відповідно до закону та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку (ordre public), охорони здоров'я і моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб*» [41; с. 6].

В українському перекладі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами) також зберігається порядок слів, окрім випадків, коли його зміни вимагають правила української мови або для більш доречного розуміння змісту.

Прикладом виступає речення: “*In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law*” [72; с. 9] – «*Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення*» [27].

Отже, український переклад документів Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод і Конвенція про права дитини відтворені з максимально збереженим змістом оригінальних текстів та з дотриманням стилю ділової мови. Виклад інформації у перекладі цих документів не порушує норми написання текстів документів такого рівня. У проаналізованих перекладах документів інформація подається шляхом логічної та точної побудови речень. Тексти перекладів є конкретними та зрозумілими. Також у текстах зберігаються такі особливості написання у діловому стилі як: офіційність, об'єктивність та беземоційність. До того ж переклади положень конвенцій мають чітку структуру, повне збереження змісту і форми оригінального тексту.

3.2. Відтворення явища транспозиції в тексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами)

Український переклад міжнародно-правового документа «Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (з протоколами)» відтворено з використанням усіх типів транспозицій, окрім інтер'єктивації. Оскільки вигуком є слова, які мають емоційний відтінок [19; с. 178], міжнародно-правові документи і відповідно їх переклад не можуть містити слова такого типу.

Явище транспозиції з'являється у перших абзацах українськомовного перекладу: “*Considering that this Declaration aims at **securing** the universal and effective recognition and observance of the Rights **therein** declared...*” [72; с 5] – «беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті **забезпечити** загальне та ефективне визнання і додержання проголошених у **ній** прав...» [27]. У цьому реченні присутні 2 транспозиції: *securing* – *забезпечити*, де англomовний варіант виступає іменником, а при перекладі перетворюється на дієслово. Тобто у цьому реченні використовується вербалізація.

Наступна пара *therein* – (у) ній, де в оригінальному тексті слово виступає прислівником, а у перекладі – займенником. Це речення демонструє приклад вживання прономіналізації.

Речення “*Considering that the aim of the Council of Europe is the achievement of greater unity between its members and that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of Human Rights and Fundamental Freedoms*” [72; с. 5] та “*Being resolved, as the governments of European countries which are **like-minded** and have a common heritage of political traditions, ideals, freedom and the rule of law, to take the first steps for the collective enforcement of certain of the rights stated in the Universal Declaration*” [72; с. 5] містять приклади субстантивації при перекладі. В українськомовному варіанті першого речення «беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів **досягнення** цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод» [27] субстантивацією є переклад конструкції *is to be pursued* – **досягнення**. Переклад другого речення виглядає так: «сповнені рішучості, як уряди європейських держав, що є **однодумцями** і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації...» [27], де *like-minded* є прикметником і виступає в ролі транспонованого, переклад **однодумцями** виступає транспозитом, а транспозитором є субстантивація.

У реченні “*Affirming that the High Contracting Parties, in accordance with the principle of subsidiarity, have the primary responsibility to secure the rights and freedoms defined in this Convention and the Protocols **thereto**, and that **in doing so** they enjoy a margin of appreciation, subject to the supervisory jurisdiction of the European Court of Human Rights established by this*

Convention” [72; с. 6] та його перекладі «підтверджуючи, що Високі Договірні Сторони, відповідно до принципу субсидіарності, несуть основну відповідальність за захист прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї, і що при цьому вони наділені свободою розсуду, яка підлягає наглядовій юрисдикції з боку Європейського суду з прав людини, створеного за цією Конвенцією, домовилися про таке» [27] транспонованими виступають слова *secure*, *thereto* та *in doing so*, а транспозитами – *захист*, *неї* та *цьому*. Транспозитором першої пари слів *secure* – *захист* є субстантивіація, другої *thereto* – *неї* – прономіналізація, третьої пари *in doing so* – *цьому* – теж прономіналізація.

Речення “*The High Contracting Parties shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in Section I of this Convention*” [72; с. 6] та його переклад «Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції» [27] також містить транспозицію, а саме вербалізацію: *within* – *перебуває*.

Речення “*No one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court following his conviction of a crime for which this penalty is provided by law*” [72; с. 6] та його переклад «Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання» [27] містять такі елементи: транспоноване – *save*, транспозит – *інакше*, транспозитор – адвербалізація. У другій парі слів: транспоноване – *crime*, транспозит – *винним*, а транспозитором виступає ад’єктивіація.

У цьому реченні “*Deprivation of life shall not be regarded as inflicted in contravention of this Article when it results from the use of force which is no*

more than absolutely necessary” [72; с. 6] та його перекладі «Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є **наслідком виключно** необхідного застосування сили» [27] окрім субстантивації *results* – **наслідком**, присутня адвербалізація *no more than* – **виключно**.

Цей приклад демонструє використання препозиціоналізації:

“No one shall be deprived of his liberty *save* in the following cases and in accordance with a procedure prescribed by law” [72; с. 8] – «Нікого не може бути позбавлено свободи, **крім** таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом» [27], де *save* перекладається як **крім**.

У перекладі цього речення присутні 3 приклади субстантивації та 1 прономіналізації: “the lawful arrest or detention of a person effected for the purpose of bringing him **before** the competent legal authority on reasonable suspicion of having committed an offence or when it is reasonably considered necessary to prevent his committing an offence or fleeing after **having done so**” [72; с. 8] – «законний арешт або затримання особи, здійснене з метою **допровадження** її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після **його вчинення**» [27]. Прийменник *before* перетворюється на іменник **допровадження**, що є субстантивацією. Субстантивацією також виступають ці пари слів: *on* – *наявності* та *having done* – *вчинення*. А також пара слів: *so* – *його*, що є прономіналізацією. У цьому випадку транспонованим є *so*, а переклад українською його виступає транспозитом.

Розглянемо приклад ад’єктивації у цьому реченні та його перекладі: “Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded

from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice” [72; с. 9] – «Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що **визнана** судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя» [27].

Як можна помітити не завжди процес транспозиції демонструє переклад лише одного слова на інше слово іншої частини мови. Також існують такі варіанти, коли конструкція або словосполучення в мові оригіналу змінюється на одну мовну одиницю в мові перекладу, як в прикладі вище: транспоноване *in the opinion of the court* ад’єктивується і в українському варіанті виглядає як *визнана*. Цей феномен може відбуватися і навпаки, коли одне слово з вихідної мови перетворюється на словосполучення або цілу конструкцію в мові перекладу.

На нашу думку, ці особливості можна пов’язати і з іншими перекладацькими трансформаціями, такими як: конкретизація та генералізація.

Цікавим прикладом використання транспозиції є український переклад цього речення: “*to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing or, if **he has not** sufficient means to pay for legal assistance, to be given it free when the interests of justice so require*” [72; с. 10]

– «захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - **за браком** достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя» [27], де, по-перше, прикладом вербалізацією є пара слів *through* – використовувати, а, по-друге, займенник з дієсловом *he has not* в українському перекладі перетворюється на *за браком*, що є препозиціоналізацією і субстантивацією. Тобто шляхом поєднання цих двох транспозицій було перекладено одну конструкцію з тексту оригіналу.

У цьому випадку ми вважаємо доречним аналізувати цей переклад, обираючи обидва види транспозиції. Оскільки, якщо вилучити хоча б одну транспозицію, втрачається сенс у перекладі. Наприклад, якщо при перекладі *he has not* обрати лише субстантивацію *браком*, аналіз транспозицій не буде проведено логічно. Тому у цьому перекладі слід обирати два види транспозиції.

Наступним розглянемо не менш цікавий приклад: “*No punishment without law*” [72; с. 10] – «**Ніякого** покарання без закону» [27]. У цьому випадку *no* змінюється на займенник *ніякого*. Оскільки англійська мовна одиниця *no* не може виражатися займенником, а український варіант *ніякого* – є заперечним займенником, то це речення містить приклад із використанням прономіналізації.

Така ж транспозиція використана у цьому перекладі: “*No restrictions shall be placed on the exercise of these rights*” [72; с. 12] – «Здійснення цих прав не підлягає **жодним** обмеженням» [27], однак в українському відтворенні використовується синонім до слова *ніяким* – *жодним*.

Можна побачити, що в українському відтворенні використовуються різні синоніми однієї мовної одиниці з тексту оригіналу. Така тенденція прослідковується уздовж всього документа.

У реченнях “*There shall be **no interference** by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law...*” [72; с. 11] – «Органи державної влади **не можуть втручатись** у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом...» [27] переклад мовних одиниць *interference* – *можуть втручатись* здійснюється шляхом вербалізації. Слід зауважити, що український варіант має два дієслова *можуть втручатись*, що виступають перекладом для іменника *interference*, тоді як *no* в українському варіанті має переклад *не*, що є заперечною часткою, і це є партикуляцією.

Досить цікавим є приклад використання транспозицій у цих реченнях: “*Men and women **of marriageable age** have the right **to marry and to found** a family...*” [72; с. 13] – «Чоловік і жінка, **що досягли шлюбного віку**, мають право на **шлюб і створення сім'ї**...» [27]. Розпочнемо з вербалізації: транспонованими словами в тексті оригіналу виступають інфінітиви *to marry* і *to found*, що перекладаються шляхом субстантивації як *шлюб* і *створення*. У цьому випадку англійський прийменник *of* не має перекладу, що складається з однієї мовної одиниці, однак він відтворюється в перекладі конструкцією *що досягли*. Ми вважаємо, що ця перекладацька трансформація є описовим перекладом. Однак, якщо аналізувати кожне слово в конструкції *що досягли* окремо, то можна отримати переклад шляхом двох видів транспозицій: кон'юнкціоналізація та вербалізація, де *що* – сполучник, а *досягли* – дієслово.

Як зазначалось вище, при перекладі слова з мови оригіналу можуть відтворюватися цілі словосполучення та конструкції, тому можна

аналізувати такі приклади, використовуючи різні перекладацькі трансформації.

Досить часто такі прислівники як *therefor*, *thereto*, *therein* при перекладі українською переходять в займенник. Приклади такого використання прономіналізації присутні в таких реченнях:

“*Any High Contracting Party availing itself of this right of derogation shall keep the Secretary General of the Council of Europe fully informed of the measures which it has taken and the reasons **therefor***” [72; с. 14] – «Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини **їх** вжиття» [27], де прислівник *therefor* при перекладі перетворюється на займенник *їх*.

“*...the engagements undertaken by the High Contracting Parties in the Convention and the Protocols **thereto**...*” [72; с. 15] – «Для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та Протоколами **до неї**...» [27]. У цьому прикладі *thereto* перекладається як *неї*. Однак, якщо аналізувати мовні одиниці *до* та *неї*, то *до* буде прийменником, отже буде використаний спосіб препозиціоналізації.

“*...the provisions of the present Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named **therein***” [72; с. 38] – «...зазначаються межі застосування нею положень цього Протоколу до територій, що зазначені в цій заяві і за міжнародні відносини яких вона несе відповідальність» [27], де *therein* перетворюється на займенник *цій*. Однак, цей приклад схожий з попереднім, тому що в перекладі українською присутній прийменник *в*, що буде прикладом використання і препозиціоналізації.

Також в тексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод є приклад утворення субстантивації з прислівника *herein*: “*Nothing in this Convention may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein...*” [72; с. 14] – «Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією **Конвенцією**...» [27], де мовна одиниця *Конвенцією* виступає субстантивацією.

Приклади нумералізації містяться в таких реченнях: “*When sitting in a single-judge formation, the Court shall be assisted by rapporteurs who shall function under the authority of the President of the Court*” [72; с. 16] – «Коли Суд засідає у складі **одного** судді, Суд користується допомогою доповідачів, які здійснюють свої функції під керівництвом Голови Суду» [27], де прикметник *single-judge* перетворюється на числівник *одного*. До того ж у цьому прикладі можна розглянути числівник разом із іменником, тобто *одного судді*. Таким чином, переклад буде відтворено шляхом нумералізації та субстантивації.

Також цікавим прикладом відтворення нумералізації є ці речення: “*Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 or 2 of this Article may **at any time** ... on behalf of **one or more** of the territories to which the declaration relates...*” [72; с. 30] – «Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 чи 2 цієї статті, може **будь-коли** ... від імені однієї або **кількох** територій, яких стосується заява...» [27]. Розпочнемо з пари слів *one or more* – *кількох*. По-перше, український варіант *кількох* є неозначено-кількісним числівником. По-друге, у цьому прикладі, окрім нумералізації, також використовується перекладацька трансформація

компресія, оскільки при перекладі певна частина слів з оригінального тексту була вилучена.

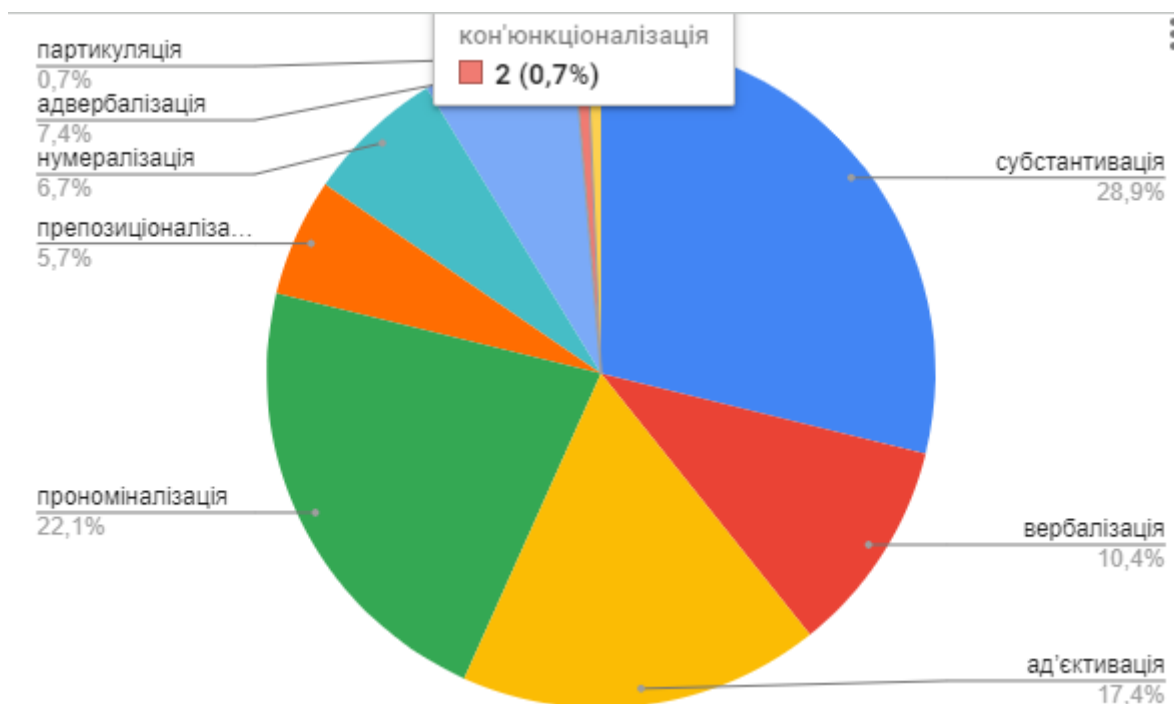
Другим прикладом використання транспозиції в цьому реченні є *at any time* – *будь-коли*, де англійський варіант відтворюється українським неозначеним прислівником, що призводить до появи в реченні такої транспозиції як адвербалізація.

Цей приклад демонструє використання 2 прикладів нумералізації: “*Done at Rome this 4th day of November 1950, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe*” [72; с. 32] – «Учинено в Римі 4 листопада 1950 року англійською і французькою мовами, **обидва** тексти є однаково автентичними, в **одному** примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи» [27]. Пара слів *both* – *обидва* є відтворенням нумералізації, тому що *обидва* – це числівник.

У реченні присутній ще один приклад нумералізації: *single* – *одному*. Мовна одиниця *single* може виступати іменником, прикметником та основною частиною фразового дієслова, але у перекладі використано числівник *одному*, тому це є відтворенням нумералізації. Якщо б слово *single* було перекладено як *єдиному*, тоді цю пару слів неможливо було б розглядати як приклад використання транспозиції.

Отже, під час аналізу тексту Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод було виявлено 9 видів транспозиції. На графіку можна прослідкувати за частотністю використання кожного типу транспозиції під час перекладу Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод:

Рисунок 3.1 Використання транспозицій при відтворенні перекладу українською Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у відсотках

Прикладів використання субстантивізації зустрічається найбільше – 28.9%.

Серед часто використаних транспозицій також є і прономіналізація – 22.1%, ад'єктивізація – 17.4%, а також вербалізація – 10.4%.

Менш вживаними є такі види транспозицій: адвербалізація – 7.4%, нумералізація – 6.7% та препозиціоналізація – 5.7%.

Найменш вживаними виявились партикуляція – 0.7%, а також кон'юнкціоналізація – 0.7% з однаковими показниками.

Також для більш точного аналізу кількість кожного виду представлено в цій таблиці:

Таблиця 3.1 Використання транспозицій при відтворенні перекладу українською Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод

Вид транспозиції	Кількість
субстантивація	86
вербалізація	31
ад'єктивація	52
прономіналізація	66
препозиціоналізація	17
нумералізація	20
адвербалізація	22
кон'юнкціоналізація	2
партикуляція	2
інтер'єктивація	0

Як можна побачити з таблиці, під час перекладу Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод перекладачі частіше вдавалися до використання субстантивації, прикладів якої найбільше – 86, а також прономіналізації – 66.

Також розповсюдженим типом транспозиції в цьому документі виступає ад'єктивація – 52 приклади.

Менш поширеними в цьому документі виявилися: вербалізація – 31 приклад використання транспозицій, адвербалізація – 22, нумералізація – 20 та препозиціоналізація – 17.

Найменше всього виявлено прикладів використання кон'юнкціоналізації – 2 та партикуляції – 2.

Під часу аналізу Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод прикладів використання інтер'єктивації виявлено не було. На нашу думку, це зумовлено тим, що вигук має емоційне

забарвлення, а у документів такого рівня і типу одним із основних ознак є беземоційність.

Усього з тексту Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод було вилучено 298 прикладів транспозицій.

Також виявлено, що одна мовна одиниця в тексті оригіналу може бути перекладена шляхом використання словосполучень та конструкцій. Такі ситуації можна розглядати і аналізувати, використовуючи різні види перекладацьких трансформацій.

До того ж було проведено аналіз транспонованих мовних одиниць з тексту оригіналу:

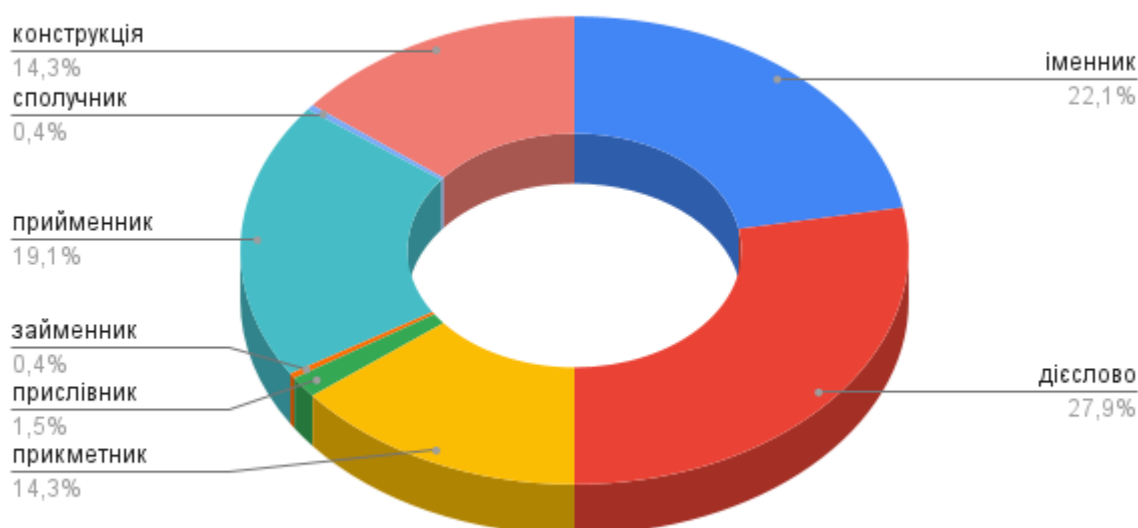
Таблиця 3.2 Частини мови транспонованих слів при відтворенні перекладу українською Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод

Частина мови	Кількість
іменник	60
дієслово	76
прикметник	39
прислівник	4
займенник	1
прийменник	52
сполучник	1
конструкція	39

Слід зазначити, що до дієслів віднесено також і дієслівні конструкції, наприклад: *to be done, is to be pursued, to be bound, shall be ratified* тощо.

Також відтворено результати аналізу використання частин мови транспонованих мовних одиниць у відсотках:

Рисунок 3.2 Частини мови транспонованих при відтворенні перекладу українською Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у відсотках

Як можна побачити, у документі міститься найбільша кількість транспонованих, які представлені дієсловами в оригінальному документі. Їх відсоток використання становить 27.9%, а їх кількість у реченнях сягає 76 мовних одиниць та дієслівних конструкцій.

Також поширеними виявилися іменники, відсоток використання яких становить 22.1% (60 мовних одиниць), прийменники – 19.1% (52 мовних одиниць), а також прикметники – 14.3% (39 мовних одиниць) та граматичні конструкції з однаковою кількістю використання – 14.3% та (39 конструкцій).

Менше транспонованих виявилися слова у вигляді прислівників – 1.5% (4 мовних одиниці), а найменш – у вигляді сполучників – 0.4% (1 мовна одиниця) та займенників – 0.4% (1 мовна одиниця).

Підсумовуючи, можна сказати, що явище транспозиції є досить поширеною перекладацькою трансформацією в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Використання транспозиції при перекладі українською мовою дає змогу відтворити адекватний та точний текст, який відповідає всім вимогам міжнародно-правової документації.

3.3. Відтворення явища транспозиції в тексті Конвенції про права дитини

В українському перекладі тексту Конвенції про права дитини присутні такі типи транспозицій: субстантивація, вербалізація, ад’ективація, прономіналізація, препозиціоналізація та адвербалізація.

Приклади відтворення транспозиції з’являються з першого речення тексту: “*The States Parties to the **present** Convention*” [69; с. 1] – «*Держави-учасниці **цієї** Конвенції*», де *present* перетворюється на займенник *цієї* [41; с. 1].

У документі відтворення прономіналізації з *цією* парою слів з’являється досить часто. Проаналізована Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод також містить подібні приклади перетворення англійського прикметника *present* на український займенник, який використовується у різних формах та відмінках.

Наведемо приклади використання *цієї* пари слів та зміни форми українського відповідника з Конвенції про права дитини:

“For the purposes of the **present** Convention, a child means every human being below the age of eighteen years...” [69; с. 2] – «Для цілей **цієї** Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку» [41; с. 2], де український займенник *цієї* використовується у родовому відмінку.

У реченні “...in a manner consistent with the evolving capacities of the child, appropriate direction and guidance in the exercise by the child of the rights recognized in the **present** Convention” [69; с. 3] – ...«належним чином управляти і керувати дитиною щодо здійснення визнаних **цією** Конвенцією прав і робити це згідно зі здібностями дитини, що розвиваються» [41; с. 3] відмінок українського відповідника змінюється на орудний, хоча в оригінальному тексті конструкція *in the present Convention* залишається без змін.

Такий приклад використання *цієї* особливості української мови “States Parties shall undertake all appropriate legislative, administrative, and other measures for the implementation of the rights recognized in the **present** Convention” [69; с. 3] – «Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, визнаних у **цій** Конвенції» [41; с. 3] демонструє, що частина *in the present Convention* відтворена українською мовою шляхом буквального перекладом, однак займенник використовується вже у місцевому відмінку, порівняно з попередніми прикладами.

Це речення також містить подібний приклад: “public health or morals or the rights and freedoms of others and are consistent with the other rights recognized in the **present** Convention” [69; с. 5] – «здоров’я чи моралі населення або прав і свобод інших осіб і сумісні з визнаними в **цій** Конвенції іншими правами» [41; с. 5].

Наступним прикладом транспозиції є речення: “...*have determined to promote social progress and **better** standards of life in larger freedom*” [69; с. 1] – «...сповнені рішучості сприяти соціальному прогресові і **поліпшенню** умов життя при більшій свободі» [41; с. 1]. При перекладі прикметника *better* використовується субстантивація, оскільки він змінюється на український іменник поліпшення.

Цікавим прикладом відтворення адвербалізації є таке речення: “*Recognizing that the child, for the full and harmonious development of his or her personality, **should** grow up in a family environment, in an atmosphere of happiness, love and understanding*” [69; с. 1] – «визнаючи, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи **необхідно** зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння» [41; с. 1], в якому модальне дієслово *should* змінюється на прислівник *необхідно*.

У Конвенції про права дитини як і в попередньо проаналізованій Конвенції також є приклади відтворення перекладу прислівника *therein* шляхом прономіналізації.

І це речення: “*Recognizing that the United Nations has, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth **therein**...*” [69; с. 1] – «визнаючи, що Організація Об'єднаних Націй у Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини проголосила і погодилась з тим, що кожна людина має володіти всіма зазначеними у **них**...» [41; с. 1], де *therein* змінюється на займенник *них*. Однак, у цьому випадку також можна задіяти і частку *у*. Тоді переклад англійського прислівника *therein* буде відтворено і шляхом препозиціоналізації.

Ще одним схожим прикладом є речення: “*Have agreed as follows*” [69; с. 2] – «*погодилися про нижченаведене*» [41; с. 2], де *follows* відтворюється шляхом ад’єктивації і перетворюється на український прикметник *нижченаведене*.

У Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод також зустрічається приклад такого речення, однак, їх переклади відрізняються. У Конвенції про права дитини відбувається зміна шляхом ад’єктивації, а у згаданому документі вище – на займенник («*домовилися про таке*») [27; с. 6].

Також цікавим відтворенням субстантивації при перекладі є 2 приклади у цьому реченні: “*States Parties shall take all appropriate measures to ensure that the child is protected against all forms of discrimination or punishment on the basis of the status, activities, expressed opinions, or beliefs of the child's parents, legal guardians, or family members*” – [69; с. 3] «*Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх форм дискримінації або покарання на підставі статусу, діяльності, висловлюваних поглядів чи переконань дитини, батьків дитини, законних опікунів чи інших членів сім’ї*» [41; с. 2], де конструкція *to ensure that the child is protected* перекладається як *забезпечення захисту дитини*. У цьому прикладі використовується 2 транспозиції: *to ensure* – *забезпечення* та *protected* – *захисту*.

Наступним прикладом слугує речення: “*States Parties undertake to respect the right of the child to preserve his or her identity, including nationality, name and family relations as recognized by law without unlawful interference*” [69; с. 4] – «*Держави-учасниці зобов’язуються поважати право дитини на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім’я та сімейні зв’язки, як передбачається законом, не допускаючи протизаконного*

втручання» [41; с. 4], в якому відтворюється 2 транспозиції: субстантивація та вербалізація. Субстантивація представлена у переході з дієслова *preserve* в іменник *збереження*. Вербалізація відтворюється шляхом зміни англійської мовної одиниці *without* на дієслово *не допускаючи*. Слід звернути увагу на те, що у цьому випадку заперечна частка не є невіддільною частиною цього дієслова, оскільки, якщо її вилучити, зміниться значення усього речення.

Такий же приклад вербалізації є і у цьому реченні: “*Such determination may be necessary in a particular case such as one involving abuse or neglect of the child by the parents...*” [69; с. 4] – «Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або **не піклуються** про неї...» [41; с. 4], де англійське слово *neglect* має негативну конотацію, відповідно в українському перекладі необхідно відтворити слово із таким же значенням. Автори вживають дієслово *не піклуються* із заперечною часткою *не*, яка у цій ситуації є також невіддільною частиною цього слова.

Речення “*Where a child is illegally deprived of some or all of the elements of his or her identity, States Parties shall provide appropriate assistance and protection, with a view to speedily re-establishing his or her identity*” [69; с. 4] – «Якщо дитина протизаконно позбавляється **частини** або всіх елементів своєї індивідуальності, Держави-учасниці забезпечують їй необхідну допомогу і захист для **найшвидшого** відновлення її індивідуальності» [41; с. 4] демонструє приклад використання субстантивації: *some* – *частини*, а також вербалізації: прислівник *speedily* змінюється на прикметник *найшвидшого*.

У реченні “*The child shall have the right to freedom of expression...*” [69; с. 6] – «Дитина має право **вільно висловлювати** свої думки...» [41; с. 5]

представлено приклади відтворення адвербалізації, де іменник *freedom* переходить у прислівник у формі слова *вільно* та вербалізації, де іменник *expression* змінюється на українське дієслово *висловлювати*.

Також цікавими є приклади відтворення субстантивації ці 2 речення:

“*States Parties shall take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to **protect** the child...*” [69; с. 8] – «Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою **захисту** дитини...» [41; с. 7] та “*Such **protective** measures should, as appropriate, include effective procedures for the establishment of social programmes to provide necessary support for the child...*” [69; с. 8] – «Такі заходи **захисту**, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині...» [41; с. 7].

У першому реченні дієслово *protect* перетворюється в український іменник *захисту*, а у другому реченні англійська мовна одиниця *protective* вже є прикметником, однак при перекладі форма слова та вид транспозиції не змінюється.

Ці приклади демонструють те, що слово з однаковим значенням, але в різних частинах мови при перекладі може відтворюватись шляхом транспозиції одного типу.

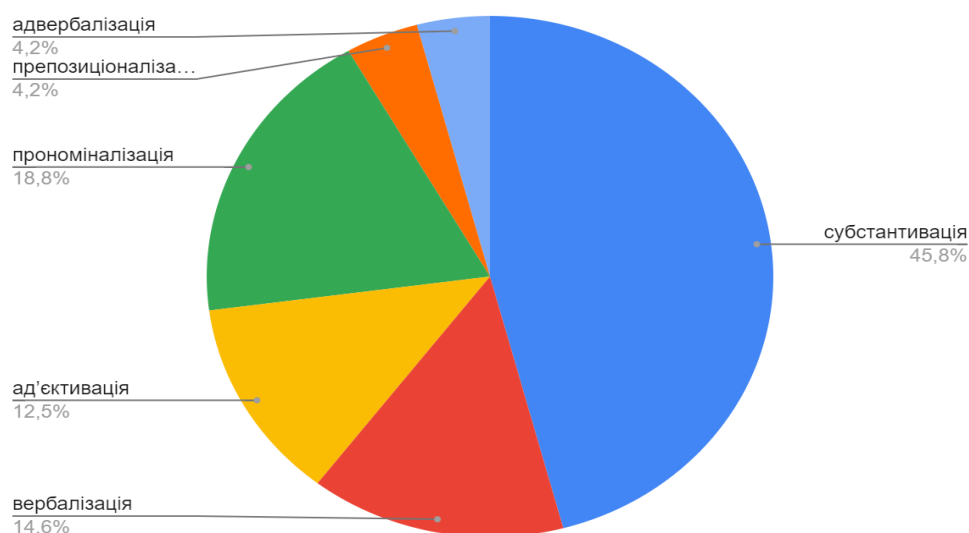
Речення “*Instruments of **ratification** shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations*” [69; с. 21] – «**Ратифікаційні** грамоти здаються на зберігання Генеральному секретарю Організації Об’єднаних Націй» [41; с. 20] та “*Denunciation becomes **effective** one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General*” [69; с. 23] – «Денонсація набирає **чинності** через рік після отримання повідомлення Генеральним

секретарем» [41; с. 21] мають також подібний переклад мовних одиниць як було представлено в тексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Англійський іменник *ratification* змінюється на український прикметник *ратифікаційні*, а у другому реченні прикметник *effective* перетворюється на іменник *чинності*.

Тексти двох проаналізованих конвенцій мають подібні приклади використання транспозицій. Це зумовлено тим, що вони написані та перекладені одним і тим же стилем. Однак, переклади схожих речень мають певні розбіжності. Це доводить думку про те, що навіть в документах міжнародно-правової галузі переклад одного і того ж слова або речення може мати декілька варіантів, але при цьому все ж необхідно слідувати усім правилам та рекомендаціям при перекладі документів такого типу.

Отже, під час аналізу Конвенції про права дитини було виявлено 6 видів транспозиції. На графіку можна прослідкувати за частотністю використання кожного типу транспозиції під час перекладу Конвенції про права дитини:

Рисунок 3.3 Використання транспозицій при відтворенні перекладу українською Конвенції про права дитини

Також для більш точного аналізу кількості кожного виду представлено в цій таблиці:

Таблиця 3.3 Використання транспозицій при відтворенні перекладу українською Конвенції про права дитини

Вид транспозиції	Кількість
субстантивація	22
вербалізація	7
ад'єктивація	6
прономіналізація	9
препозиціоналізація	2
нумералізація	0
адвербалізація	2
кон'юнкціоналізація	0
партикуляція	0
інтер'єктивація	0

Як можна побачити з таблиці, під час перекладу Конвенції про права дитини перекладачі частіше вдавалися до використання субстантивації, прикладів якої найбільше – 22.

Менш поширеними в цьому документі виявилися прономіналізація – 9, вербалізація – 7, ад'єктивація – 6.

Найменше всього виявлено прикладів використання препозиціоналізації – 2 та адвербалізації – 2.

Під часу аналізу Конвенції про права дитини прикладів використання нумералізації, кон'юнкціоналізації, партикуляції та інтер'єктивації виявлено не було.

Усього з тексту Конвенції про права дитини вилучено 47 прикладів транспозицій.

До того ж було проведено аналіз транспонованих мовних одиниць з тексту оригіналу:

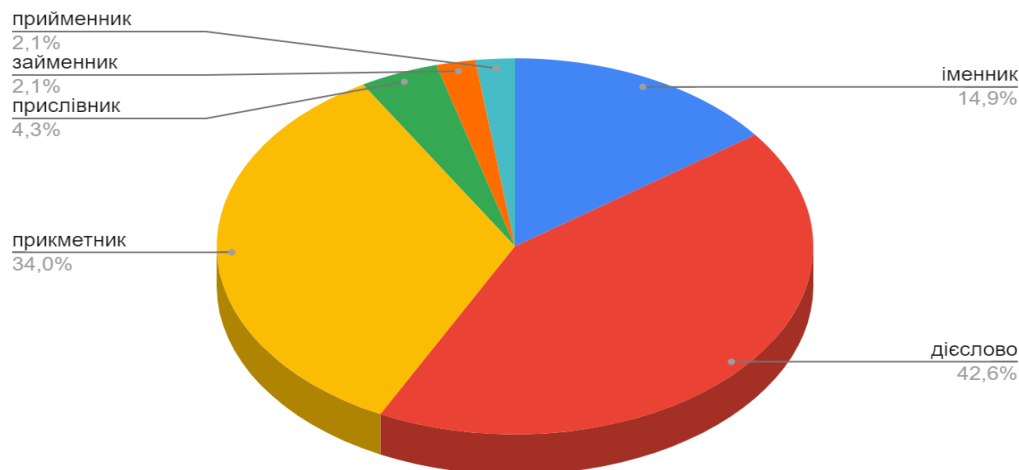
Таблиця 3.4 Частини мови транспонованих слів при відтворенні перекладу українською Конвенції про права дитини

Частина мови	Кількість
іменник	7
дієслово	20
прикметник	16
прислівник	2
займенник	1
прийменник	1

Слід зауважити, що у цьому документі дієслівні конструкції також входять до “дієслів”, наприклад: *be cared, is protected* тощо.

Також відтворено результати використання частин мови транспонованих мовних одиниць у відсотках:

Рисунок 3.4 Частини мови транспонованих при відтворенні перекладу українською Конвенції про права дитини у відсотках

Як можна побачити, у документі міститься найбільша кількість транспонованих, які представлені у вигляді дієслів в оригінальному документі. Їх відсоток використання становить 42.6%, а їх кількість у реченнях сягає 20 мовних одиниць.

Також досить поширеними виявилися прикметники, відсоток використання яких становить 34% (16 мовних одиниць) та іменники – 14.9% (7 мовних одиниць).

Менш поширеним виявилися мовні одиниці у вигляді прислівника, відсоток використання яких сягає 4.3% (2 мовні одиниці).

Найменш поширеними виявилися транспоновані, які представлені у вигляді займенника – 2.1% (1 мовна одиниця) та прийменника – 2.1% (1 мовна одиниця).

Отже, можна зробити висновок, що текст Конвенції про права дитини також насичений прикладами різних транспозицій. Використання цих перекладацьких трансформацій дало змогу відтворити якісний переклад міжнародно-правового документа.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

У результаті дослідження перекладу міжнародно-правових документів, а саме: Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Конвенції про права дитини було визначено, що переклади обох документів відтворені з максимально наближеною до оригіналу формою та повністю збереженим змістом. Українські переклади не порушують норми написання текстів такого типу.

У проаналізованих перекладах було визначено, що виклад інформації є логічно структурованим та точно переданим. Відтворений текст перекладу конкретний та зрозумілий. До того ж зберігаються усі особливості тексту ділового стилю такі як: беземоційність, офіційність та об'єктивність.

Серед проаналізованих речень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод було виявлено 9 типів транспозиції: субстантивація, вербалізація, ад'єктивація, прономіналізація, препозиціоналізація, нумералізація, адвербалізація, кон'юнкціоналізація і партикуляція.

Винятком слугує інтер'єктивація, оскільки цей вид транспозиції передбачає використання емоційно-забарвленої лексики, використання якої не є властивим для документів міжнародно-правової сфери.

Також було виявлено, що субстантивація є найбільш вживаним видом транспозиції в тексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, відсоток її використання дорівнює 28.9%, а прикладів використання в реченнях – 86. У тексті Конвенції про права дитини першою за частотністю використання також є субстантивація – 45.8% і має 22 виявлених прикладів.

Під час аналізу було виявлено, що розповсюдженими видами транспозиції в цих документах також виступають: прономіналізація (Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: 22.1% з 66 прикладами використання в реченнях; Конвенція про права дитини: 18.8% з 9 прикладами використання), ад'єктивація (Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: 17.4% з 52 прикладами використання в реченнях; Конвенція про права дитини: 12.5% з 6 прикладами використання).

Менш поширеними виявилися: вербалізація (Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: 10.4% з 31 прикладами використання в реченнях; Конвенція про права дитини: 14.6% з 7 прикладами використання), адвербалізація (Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: 7.4% з 22 прикладами використання в реченнях; Конвенція про права дитини: 4.2% з 2 прикладами використання), а також препозиціоналізація (Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: 5.7% з 17 прикладами використання в реченнях; Конвенція про права дитини: 4.2% з 2 прикладами використання).

Також в тексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод було виявлено такі транспозиції: нумералізація (6.7% з 20 прикладами), партикуляція (0.7% з 2 прикладами), та кон'юнкціоналізація (0.7% з 2 прикладами). Під час аналізу тексту Конвенції про права дитини цих видів транспозицій виявлено не було. Також було з'ясовано, що обидва тексти Конвенцій не містять прикладів використання інтер'єктивації.

До того ж було проаналізовано частотність використання частин мови транспонованих слів, і це продемонструвало такі результати: у тексті Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод було виявлено, що найбільше транспонованих використовується у вигляді

дієслова (27.9% – 76 слів та дієслівних конструкцій), також поширеними є транспоновані у вигляді іменників (22.1% – 60 слів), прийменників (19.1% – 52 слова), прикметників (14.3% – 39 слів) та граматичних конструкцій (14.3% – 39 слів). Менше було виявлено прислівників (1.5% – 4 слова), а найменш – займенників (0.4% – 1 слово) та прислівників (0.4% – 1 слово).

У тексті Конвенції про права дитини було представлено такі результати: найбільше транспонованих було виявлено у вигляді дієслів (42.6% – 20 слів та конструкцій), також поширеними виявилися прикметники (34% – 16 слів) та іменники (14.9% – 7 слів). Менше прикладів використання було у вигляді прислівника (4.3% – 2 слова). Менш за все транспонованих було виявлено у вигляді займенника (2.1% – 1 слово) та прийменника (2.1% – 1 слово).

ВИСНОВКИ

У процесі написання магістерської роботи було проведено дослідження щодо особливостей використання такої перекладацької трансформації як транспозиція, що дало змогу зробити такі висновки:

1. Міжнародно-правові документи відіграють ключову роль у політичних, дипломатичних та економічних аспектах та мають значний вплив на організацію та розвиток систем на міжнародному рівні. Тому однією із найважливіших вимог до відтворення перекладу міжнародно-правової документації є точна передача змісту цих документів цільовою мовою, беручи до уваги усі особливості та нюанси. Максимальне збереження форми та змісту тексту оригіналу має першочергове значення.

Перекладачі часто стикаються з труднощами під час перекладу документів такого типу. Це відбувається через те, що в міжнародно-правовій сфері існує велика кількість понять та термінів, які можуть не мати відповідного еквівалента у мові перекладу. У цьому випадку перекладачам необхідно відтворювати переклад шляхом опису та пояснення суті понять.

Внаслідок цього з'являються можливості використання перекладацьких трансформацій. Однією із малодосліджених, однак важливою трансформацією є транспозиція.

Насамперед було детально проаналізовано поняття міжнародного права та юридичних документів, а також їх функції, особливості та значимість у становленні державності країни. Було виявлено, що міжнародне право – комплекс юридичних норм та правил, що допомагають у регулюванні міжнародних відносин, а правові документи, відповідно, – це документи, які мають юридичну силу. До того ж міжнародно-правові документи мають свої категорії: конвенції та декларації, а також

рекомендації та адміністративні вказівки. Для регулювання дотримання усіх правових норм, що прописуються в документах такого рівня створюються певні механізми та органи.

Під час дослідження було охарактеризовано філологічне тлумачення Конвенції про захист прав людини та її основоположних свобод. Перш за все виявлено, що тлумачення правових норм починається зі встановлення лексико-морфологічної та синтаксичної будови документів. Також було виявлено, що Конвенція має два першоджерела, які відтворені англійською та французькою мовами, однак між ними все ж зустрічаються певні розходження, тому і при перекладі українською є ймовірність виникнення розбіжностей. Було визначено, що для збереження форми та змісту оригінального тексту перекладачам необхідно звертати особливу увагу на значення понять та термінів, що використовуються в українській і англійській юриспруденції, а також на їх відмінності.

Також було визначено, що перекладачі повинні звертати увагу на контекст, який допомагає правильно визначити поняття шляхом граматичних та логічних зв'язків.

У роботі було зазначено стилістичні особливості та засоби текстів міжнародно-правової галузі, включаючи узагальнений, стереотипний, строгий, об'єктивний, точний, логічний, зрозумілий, офіційний, конкретний та нейтральний виклад усієї інформації. Було виявлено, що для адекватного та точного відтворення перекладу міжнародно-правових документів необхідно звертати увагу на всі особливості, які містяться в текстах оригіналу.

2. Дослідження транспозиції як виду перекладацьких трансформацій продемонструвало, що це явище є одним із важливих і часто вживаних інструментів для перекладу текстів. Транспозиція використовується не

тільки у сфері словотвору, а й у перекладацькій сфері. Для цього було проаналізовано поняття перекладацьких трансформацій, а також висвітлено визначення його поняття таких науковців як: Мамрак А. В. та Клименко Н. Ф. Було визначено, що процес перекладу представляє ряд трансформацій, який відтворюється за допомогою перекладацьких трансформацій.

У процесі роботи було проаналізовано усі типи лексико-граматичних перекладацьких трансформацій, включаючи транспозицію. Було зазначено, що усі представлені перекладацькі трансформації використовуються під час перекладу та допомагають вирішити проблеми, які стосуються перекладу текстів.

Було представлено визначення транспозиції, що запропонував Недбайло К. М. Також проаналізовано та викладено думки Ш. Баллі, Л. Теньєра та Є. Куриловича, які пропонують такі назви транспозиції як: трансляція та деривація, а також їх особливості та функції. Було виявлено та проаналізовано частини та усі 10 видів транспозиції та визначено, що транспозиція є одним із засобів вільного перекладу.

До того ж було встановлено, що морфологічна транспозиція може виражатися за допомогою афіксації шляхом використання її компонентів, а також конверсії, яка має схожі до транспозиції функції. Було виявлено, що основною відмінністю між транспозицією та конверсією є те, що транспозиція є більш широким визначенням процесу словотвору шляхом зміни частин мови, а конверсія є однією із варіацій безафіксальної транспозиції.

3. Аналіз представлених транспозицій в документах демонструє, що цей тип перекладацьких трансформацій часто використовується в міжнародно-правових документах, а саме: в Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та Конвенції про права дитини. Це

вказує на те, що явище транспозиції можна використовувати при перекладі текстів міжнародно-правових документів для його точного та адекватного відтворення.

Результати дослідження вказують на те, що найбільш поширеним видом транспозиції є субстантивація (28.9% в документі Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та 45.8% в Конвенції про права дитини). Також часто була використана прономіналізація (22.1% – 18.8%), яка допомагає уникати повторень при перекладі.

Менш поширеними, але не менш важливими серед видів транспозиції в цих документах виступають: ад'єктивація (17.4% – 12.5%), вербалізація (10.4% – 14.6%), адвербалізація (7.4% – 4.2%), а також препозиціоналізація (5.7% – 4.2%).

Під час аналізу тексту Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод також було виявлено такі види транспозиції як: нумералізація (6.7%) та партикуляція і кон'юнкціоналізація з однаковою кількістю прикладів (0.7%). Було з'ясовано, що приклади використання інтер'єктивації не містяться в обох текстах Конвенцій. Це зумовлено тим, що використання вигуків більш притаманне художнім текстам, аніж офіційно-діловим.

У результаті аналізу використання транспонованих у текстах Конвенцій було виявлено те, що транспоновані у вигляді дієслова є найбільш вживаними у обох Конвенціях (Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод – 27.9%; Конвенція про права дитини – 42.6%). Також у текстах було представлено такі транспоновані у вигляді: іменників (22.1%; 14.9%), прикметників (14.3%; 34%), прислівників (0.4%; 4.3%), займенників (0.4%; 2.1%) та прийменників (19.1%; 2.1%). У Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод також було

виявлено використання транспонованих у вигляді сполучників (0.4%) та в інших граматичних конструкцій (14.3%).

Результати проведеного дослідження демонструють, що використання транспозицій допомагає перекладачам відтворити точний зміст оригіналу в якісному та адекватному перекладі міжнародно-правової документації. Проведене вивчення використання транспозицій в документах міжнародно-правової сфери дає змогу і надалі поглиблювати знання щодо цієї теми, адже результати роботи показали наявність словотворчих аспектів транспозицій в міжнародно-правових документах.

Перспективи дослідження полягають у розширенні знань щодо використання транспозицій таких видів як: інтер'єктивация та кон'юнкціоналізація в текстах міжнародно-правових документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баллі Ш. Загальна лінгвістика і питання французької мови. 1932. 416 с.
2. Види морфем. URL: https://pidru4niki.com/1698090448111/dokumentoznavstvo/vidi_morfem
3. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. 2004. 398 с.
4. Вихованець І. Різновиди транспозиції. 1997. С. 56-60.
5. Вихованець І. Транспозиція. 2004. 692 с.
6. Вихованець І. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. 1988. 256 с.
7. Віртуальна читальня української літератури для студентів, вчителів, учнів та батьків. Функціональна транспозиція частин мови у творах Уласа Самчука. URL: <https://ukrlit.net/article/11116.html>
8. Габай А. Ю. Синтаксична прислівникова транспозиція в сучасній українській літературній мові. 2011. 232 с.
9. Головаха А. Особливості основних типів лексико-семантичних трансформацій під час перекладу. URL: <https://www.azurit.kiev.ua/uk/2021/04/30/osoblivosti-osnovnih-tipiv-leksiko-semantichnih-transformatsij-pid-chas-perekladu/>
10. Городенська К. Г. Граматичний словник української мови: Сполучники. 2007. 340 с.
11. Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць. 1991. 189 с.
12. Городенська К. Г. Дії та стани похідних дієслів як джерело пізнання історії та культури українського народу. 2010. С. 25-28.
13. Городенська К. Г. Морфологізація транспозиційних переходів. Теоретичні проблеми граматики. 1995. С. 51-56.
14. Городенська К. Г. Морфологічні, аналітичні та синтаксичні дієслова в семантико-граматичній концепції частин мови І. Р. Вихованця. 2005.
15. Городенська К. Г. Словотвірна структура слова (відіменні деривати). 1981. С. 47-104.
16. Гримашевич, Г. І. Реалізація транспозиційного потенціалу прислівника в діалектному тексті (за матеріалами текстів із північноукраїнського наріччя). 2015. С. 48-55. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/19372/>
17. Гринчишин Д. Г. Явище субстантивації в українській мові. 1982. 112 с.
18. Демиденко О. П. Лекція 3. Перекладацькі трансформації.

19. Денисюк, В. В. Службові частини мови. Вигук. 2017. URL: <http://surl.li/odidn>
20. Денисюк В. В. Субстантиванти як результат когніції людини (на матеріалі «Щоденника» генерального хорунжого Миколи Ханенка). Умань : «Сочінський М. М.». 2020.
21. Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». Афікс. URL: <http://surl.li/dklyp>
22. Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». Афіксація. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D1%84%D1%96%D0%BA%D1%81%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>
23. Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». Постфікс. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%84%D1%96%D0%BA%D1%81>
24. Доржиев Ж. Б. Теорія держави і права. 2005. 345 с. URL: <http://elbib.in.ua/152-yuridicheskie-dokumenty.html>
25. Дубравська, Д. М., Березюк, О. А. Основні способи словотворення в сучасній англійській мові. Центральна спілка споживчих товариств України Львівський торговельно-економічний університет. 2019. 276 с. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Doslidna_Chastyna/Docs/2019.05.15_ConfMater.pdf#page=276
26. Есперсен О. Філософія граматики. 1958.
27. Європейська конвенція з прав людини, Рада Європи. Міжнародний документ. Протокол від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
28. Загнітко А. П., Данилюк І. Г., Ситар Г. В., Щукіна І. А. Словник українських применників. Сучасна українська мова. 2007.
29. Загнітко А. П. Первинна і вторинна применникова категорійна семантика: статус, варіантність. 2002. С. 190-194.
30. Загнітко А. П. Применники у структурі тексту: первинні і вторинні вияви. 2007. С. 120-131.
31. Загнітко А. П. Частки в системі службових частин мови: типологічний і лексикографічний вияви. 2011. С. 104-115.
32. Засоби масової інформації. URL: <http://surl.li/ljpy>
33. Інтерфікс. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%84%D1%96%D0%BA%D1%81>

- 34.Кизим В., Головня А. Стилiстичнi особливостi перекладу мiжнародних документiв (на матерiалi законодавчої бази щодо захисту прав людини та протидiї торгiвлi людьми). 2010. URL: <http://surl.li/odhqi>
- 35.Клименко. Н. Ф. Інфікс. Українська мова : енциклопедія. НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови ; ред. В. М. Русанівський [та ін.]. – К. : Українська енциклопедія, 2000.
- 36.Клименко Н. Ф. Конверсія. 2004. Українська мова. Енциклопедія. – Київ: Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2000. – С. 246.
- 37.Клименко Н.Ф. Система афіксального словотворення сучасної української мови. 1973.
- 38.Клименко Н. Ф. Суфіксальний спосiб i транспозицiя в твореннi прикметникiв та прислiвникiв з часовими ознаками (зiставний аспект). 2013. С. 191-205.
- 39.Коваль Є. Транспозицiя самостiйних частин мови у несамостiйнi (на матерiал творiв Iвана Багряного «Тигрлови» та «Сад Гетсиманський». Львiв. 2020. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/MAHISTERSKA-ROBOTA.-KOVAL-YE..pdf>
- 40.Косович, О. В. Конверсія як рiзновид транспозицiї словотвiрного характеру. 2017. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v30/part_2/8.pdf
- 41.Конвенцiя про права дитини, ООН. Мiжнародний документ вiд 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/995_021?lang=uk#Text
- 42.Кравець С. Специфіка вiдтворення соціо-культурних реалiй в англо-українському перекладі на прикладі мультсеріалу «Сiмпсо́ни». Науковi записки, 116, 2013. С. 153-158. URL: https://cusu.edu.ua/download/nz_2013_116.pdf#page=153
- 43.Красуля А. В., Миклащук В. П. Лексичнi та граматичнi трансформацiї у процесі перекладу художнiх творiв з англiйської мови українською (на матерiалі трилогiї Сюзанни Коллiнз «Голоднi iгри»). Нова філологія, 80. Том I, 2020. С. 299-305. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-44>
- 44.Курилович Е. Очерки по лингвистике. 1962. 456 с.
- 45.Липський К. Перехiднi явища в системі частин мови. Інформацiйнi технологiї в освiтi. 2008. С. 53–58.
- 46.Лузанова, Л. Перекладацькi трансформацiї як засiб досягнення адекватного перекладу. 2016. URL:

- <http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/381/1/%D0%BB%D1%83%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>
47. Мазур М. В., Таргієв С. Р., Беніцький А. С., Кострицький В. В. Глумачення та застосування Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України. 2006. URL: <https://www.helsinki.org.ua/files/docs/1251638730.pdf>
48. Мамотюк Н. Омоніми в англійській мові. 2022. URL: <https://buki.com.ua/news/omonimi-v-angliiskii-movi/>
49. Михальчук, Н. О. Типи конвертування лексичних одиниць в сучасній англійській мові. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна, (46), 2014. С. 127-131. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2014/n46/39.pdf>
50. Міжнародні документи з прав людини. URL: <http://surl.li/lofwn>
51. Недбайло К. М. Транспозиції частин мови в перекладі з англійської мови на українську (на матеріалі художніх текстів). 2009. URL: <http://www.disslib.org/transpozytsiyi-chastyn-movy-v-perekladi-z-anhliyskoyi-movy-na-ukrayinsku.html>
52. Ожоган В. М. Транспозиційні процеси у складі прономінативних слів. 2005.
53. Олімпіюк М.М., Фролова І. Є. Особливості перекладу англомовної юридичної термінології українською мовою. 2012. URL: <http://surl.li/odidc>
54. Остапенко, С. Трансформація транспозиції як спосіб досягнення адекватності перекладу (на прикладі роману Ніла Геймана «Зоряний пил»). 2023. URL: https://pereklad.nmu.org.ua/ua/Abstracts_1.pdf#page=143
55. Пасічник І. А. Проблема транспозиції в лінгвістичній літературі. 2006. URL: <http://surl.li/odhtw>
56. Русанівський В. М. Структура українського дієслова. К. 1971.
57. Сидоренко О. О. Співвідношення понять правового акта та правового документа. 2021. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2021/6.pdf
58. Сіра Т. Л. Відприкметникова адвербіалізація в мовотворчості Євгена Гуцала. 2013. URL: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/575/1/188_Visnik_stydenetskogo_tovaristva_V_10.PDF#page=150
59. Смирницький А. И. Лексикология английского языка. 1956. 260 с.
60. Смирницький А. И. По поводу конверсии в английском языке. 1954. С. 12-24.
61. Смирницький А. И. Синтаксис английского языка. 1957. 284 с.

62. Степаненко К. В. Конспект лекцій з міжнародного права. 2019. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/lectures/2020/kzpd/112.5.pdf>
63. Теньєр Л. Основи структурного синтаксису. 1988.
64. Федоренко, Ю. І. Конверсія: структурні етимологічні характеристики на матеріалі лексикографічних джерел. Міжнародна науково-практична конференція, 32. 2021. URL: <https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2021/04/re-26.03.21.pdf#page=32>
65. Цверкун Ю. Техніки перекладу: транспозиція. 2021. URL: <https://profpereklad.ua/tehniki-perekladu-transpozicija/>
66. Шинкаренко, А. С. Афіксація в англомовній економічній терміносистемі (структурно-семантичний та перекладацький аспекти). 2022. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11820>
67. Шугаєв, А. В. Особливості перекладу документів міжнародного права. Littera Scripta Manet, 1, 2015. С. 1-110. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/18821/1/statia17.pdf>
68. Юридичні документи. URL: https://stud.com.ua/51046/pravo/yuridichni_dokumenti
69. Convention on the Rights of the Child. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
70. Definitions.net. Трансфікс. 2023. URL: <https://www.definitions.net/definition/transfix>
71. Dokulil M. Zur Theorie der Wortbildung. 1968.
72. European Convention on Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ENG
73. Jespersen O. A. Modern English Grammar on Historical Principles. Part IV. Morphology. 1954.
74. Marchand H. The Categories and Types of Present Day English Word Formation. 1969.
75. Marchand H. The Categories and Types of Present-day English Word Formation: A synchronic-diachronic Approach. 1966.
76. Open Talk. Конверсія. 2010. URL: <https://opentalk.org.ua/langstory/konversiya/>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Європейська конвенція з прав людини, Рада Європи. Міжнародний документ. Протокол від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Конвенція про права дитини, ООН. Міжнародний документ від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/995_021?lang=uk#Text
3. Convention on the Rights of the Child. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
4. European Convention on Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ENG

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

**Список транспозицій в тексті Конвенції про захист прав людини
і основоположних свобод**

	Речення	Переклад	Вид транспозиції
1.	Considering that this Declaration aims at securing the universal and effective recognition and observance of the Rights therein declared	беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання і додержання проголошених у ній прав	вербалізація прономіналізація
2.	Considering that the aim of the Council of Europe is the achievement of greater unity between its members and that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of Human Rights and Fundamental Freedoms	беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод	субстантивація
3.	Being resolved, as the governments of European countries which are like-minded and have a common heritage of political traditions, ideals, freedom and the rule of law, to take the first steps	сповнені рішучості, як уряди європейських держав, що є однодумцями і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення	субстантивація

	for the collective enforcement of certain of the rights stated in the Universal Declaration	колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації,	
4.	Affirming that the High Contracting Parties, in accordance with the principle of subsidiarity, have the primary responsibility to secure the rights and freedoms defined in this Convention and the Protocols thereto , and that in doing so they enjoy a margin of appreciation, subject to the supervisory jurisdiction of the European Court of Human Rights established by this Convention	підтверджуючи, що Високі Договірні Сторони, відповідно до принципу субсидіарності, несуть основну відповідальність за захист прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї , і що при цьому вони наділені свободою розсуду, яка підлягає наглядовій юрисдикції з боку Європейського суду з прав людини, створеного за цією Конвенцією, домовилися про таке	субстантивация прономіналізація прономіналізація
5.	The High Contracting Parties shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in Section I of this Convention.	Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції.	вербалізація
6.	No one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court	Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду,	адвербалізація, ад'ективация

	following his conviction of a crime for which this penalty is provided by law	винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.	
7.	Deprivation of life shall not be regarded as inflicted in contravention of this Article when it results from the use of force which is no more than absolutely necessary	Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили	субстантивација, адвербалізація
8.	any work required to be done in the ordinary course of detention imposed according to the provisions of Article 5 of this Convention or during conditional release from such detention	на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення;	субстантивација, субстантивација
9.	Everyone has the right to liberty and security of person	Кожен має право на свободу та особисту недоторканність.	ад'ективација
10.	No one shall be deprived of his liberty save in the following cases and in accordance with a procedure prescribed by law	Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом	препозиціоналізація
11.	the lawful arrest or detention of a person for noncompliance with the lawful order of a court or in order	законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для	субстантивација

	to secure the fulfilment of any obligation prescribed by law	забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом	
12.	the lawful arrest or detention of a person effected for the purpose of bringing him before the competent legal authority on reasonable suspicion of having committed an offence or when it is reasonably considered necessary to prevent his committing an offence or fleeing after having done so	законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення ;	субстантивація субстантивація, прономіналізація, субстантивація
13.	the lawful detention of persons for the prevention of the spreading of infectious diseases, of persons of unsound mind , alcoholics or drug addicts or vagrants	законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих , алкоголіків або наркоманів чи бродяг	субстантивація
14.	Everyone who is arrested shall be informed promptly, in a language which he understands , of the reasons for his arrest and of any charge against him	Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.	ад'єктивація

15.	Everyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings by which the lawfulness of his detention shall be decided speedily by a court and his release ordered if the detention is not lawful	Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.	субстантивација
16.	Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice.	Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або - тією мірою, що визнана судом суворо необхідною, - коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.	ад'єктивація
17.	Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights	Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має	адвербалізація

		щонайменше такі права	
18.	to be informed promptly, in a language which he understands and in detail, of the nature and cause of the accusation against him	Бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти нього	ад'єктивація
19.	to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing or, if he has not sufficient means to pay for legal assistance, to be given it free when the interests of justice so require	захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя	вербалізація препозиціоналізація субстантиввація
20.	to examine or have examined witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him	допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення	субстантиввація
21.	No punishment without law	Ніякого покарання без закону	прономіналізація
22.	Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the criminal	Також не може бути призначене суворіше покарання ніж те, що підлягало застосуванню на час	субстантиввація

	offence was committed.	вчинення кримінального правопорушення.	
23.	This Article shall not prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles of law recognised by civilised nations.	Ця стаття не є перешкодою для судового розгляду, а також для покарання будь-якої особи за будь-яку дію чи бездіяльність, яка на час її вчинення становила кримінальне правопорушення відповідно до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями.	субстантивація
24.	There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.	Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.	партикуляція вербалізація

25.	<p>The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.</p>	<p>Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.</p>	ад'єктивація
26.	<p>No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or</p>	<p>Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або</p>	прономіналізація

	public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals or for the protection of the rights and freedoms of others.	громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.	
27.	Men and women of marriageable age have the right to marry and to found a family, according to the national laws governing the exercise of this right.	Чоловік і жінка, що досягли шлюбного віку, мають право на шлюб і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права.	кон'юнкціоналізація вербалізація субстантивација субстантивација
28.	This Article shall not prevent the imposition of lawful restrictions on the exercise of these rights by members of the armed forces, of the police or of the administration of the State.	Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави.	вербалізація
29.	In time of war or other public emergency threatening the life of the nation any High Contracting Party may take measures derogating from its obligations under this Convention to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures	Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови , що такі заходи не суперечать іншим її	препозиціоналізація

	are not inconsistent with its other obligations under international law	зобов'язанням згідно з міжнародним правом.	
30.	No derogation from Article 2, except in respect of deaths resulting from lawful acts of war, or from Articles 3, 4 (paragraph 1) and 7 shall be made under this provision.	Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7.	вербалізація препозиціоналізація
31.	Any High Contracting Party availing itself of this right of derogation shall keep the Secretary General of the Council of Europe fully informed of the measures which it has taken and the reasons therefor .	Будь-яка Висока Договірна Сторона, використовуючи це право на відступ від своїх зобов'язань, у повному обсязі інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття.	прономіналізація
32.	Nothing in this Convention may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein or at their limitation to a greater extent than is provided for in the Convention.	Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією , або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції.	субстантивација

33.	To ensure the observance of the engagements undertaken by the High Contracting Parties in the Convention and the Protocols thereto , there shall be set up a European Court of Human Rights, hereinafter referred to as “the Court”.	Для забезпечення дотримання Високими Договірними Сторонами їхніх зобов'язань за Конвенцією та Протоколами до неї створюється Європейський суд з прав людини, який далі називається "Суд".	прономіналізація
34.	The Court shall consist of a number of judges equal to that of the High Contracting Parties.	Суд складається з такої кількості суддів, яка відповідає кількості Високих Договірних Сторін.	субстантивнація
35.	No judge may be dismissed from office unless the other judges decide by a majority of two-thirds that that judge has ceased to fulfil the required conditions.	Жодний суддя не може бути звільнений з посади, якщо тільки інші судді більшістю у дві третини голосів не ухваллять рішення про його невідповідність установленим вимогам.	прономіналізація
36.	When sitting in a single-judge formation, the Court shall be assisted by rapporteurs who shall function under the authority of the President of the Court	Коли Суд засідає у складі одного судді, Суд користується допомогою доповідачів, які здійснюють свої функції під керівництвом Голови Суду.	нумералізація
37.	elect the Registrar and one or more Deputy Registrars	обирає Секретаря Суду та одного чи більше його заступників	прономіналізація

38.	To consider cases brought before it, the Court shall sit in a single-judge formation, in committees of three judges, in Chambers of seven judges and in a Grand Chamber of seventeen judges.	Для розгляду переданих йому справ Суд засідає у складі одного судді, комітетами у складі трьох суддів, Палатами у складі семи суддів і Великою Палатою у складі сімнадцяти суддів.	субстантивізація нумералізація
39.	When sitting as a single judge, a judge shall not examine any application against the High Contracting Party in respect of which that judge has been elected.	Коли суддя засідає одноособово, він не розглядає жодної заяви проти Високої Договірної Сторони, від якої цього суддю було обрано.	прономіналізація
40.	If there is none or if that judge is unable to sit, a person chosen by the President of the Court from a list submitted in advance by that Party shall sit in the capacity of judge.	У разі відсутності такого судді або якщо він не може брати участі у засіданнях, Голова Суду вибирає зі списку, поданого заздалегідь цією Стороною, особу, яка засідає як суддя.	вербалізація
41.	Competence of single judges	Компетенція суддів, які засідають одноособово	адвербалізація
42.	A single judge may declare inadmissible or strike out of the Court's list of cases an application submitted under Article 34,	Суддя, який засідає одноособово , може визнати неприйнятною або вилучити з реєстру справ заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо таку ухвалу	адвербалізація

	where such a decision can be taken without further examination.	може бути винесено без додаткового вивчення.	
43.	If the single judge does not declare an application inadmissible or strike it out, that judge shall forward it to a committee or to a Chamber for further examination.	Якщо суддя, який засідає одноособово , не оголошує заяву неприйнятною або не вилучає її з реєстру справ, то цей суддя передає її до комітету або Палати для подальшого розгляду.	адвербалізація
44.	declare it admissible and render at the same time a judgment on the merits, if the underlying question in the case, concerning the interpretation or the application of the Convention or the Protocols thereto , is already the subject of well-established case-law of the Court.	оголосити її прийнятною і одночасно постановити рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання стосовно тлумачення або застосування Конвенції чи Протоколів до неї є предметом усталеної практики Суду.	прономіналізація
45.	Where a case pending before a Chamber raises a serious question affecting the interpretation of the Convention or the Protocols thereto , or where the resolution of a question before the Chamber might have a result	Якщо справа, яку розглядає Палата, порушує істотні питання щодо тлумачення Конвенції чи Протоколів до неї , або якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може мати наслідком несумісність із рішенням, постановленим Судом	прономіналізація прономіналізація субстантивізація

	inconsistent with a judgment previously delivered by the Court, the Chamber may, at any time before it has rendered its judgment, relinquish jurisdiction in favour of the Grand Chamber.	раніше, Палата може в будь-який час до постановлення свого рішення відмовитися від розгляду справи на користь Великої Палати.	
46.	The jurisdiction of the Court shall extend to all matters concerning the interpretation and application of the Convention and the Protocols thereto which are referred to it as provided in Articles 33, 34, 46 and 47.	Юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та Протоколів до неї , подані йому на розгляд згідно зі статтями 33, 34, 46 і 47.	прономіналізація
47.	...it is no longer justified to continue the examination of the application	...подальший розгляд заяви не є виправданим	ад'ективація
48.	The Court may receive applications from any person, nongovernmental organisation or group of individuals claiming to be the victim of a violation by one of the High Contracting Parties of the rights set forth in the Convention or the Protocols thereto	Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї .	прономіналізація

49.	The Court may only deal with the matter after all domestic remedies have been exhausted, according to the generally recognised rules of international law, and within a period of four months from the date on which the final decision was taken.	Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби правового захисту, згідно із загальновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж чотирьох місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні.	субстантивация
50.	the application is incompatible with the provisions of the Convention or the Protocols thereto , manifestly ill-founded, or an abuse of the right of individual application	що ця заява несумісна з положеннями Конвенції або Протоколів до неї , явно необґрунтована або є зловживанням правом на подання заяви	прономіналізація
51.	the applicant has not suffered a significant disadvantage, unless respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto requires an examination of the application on the merits.	що заявник не зазнав суттєвої шкоди, якщо тільки повага до прав людини, гарантованих Конвенцією і Протоколами до неї , не вимагає розгляду заяви по суті.	прономіналізація
52.	In all cases before a Chamber or the Grand Chamber, the Council of Europe Commissioner for	У всіх справах, які розглядає Палата або Велика Палата, Комісар Ради Європи з прав людини має	вербалізація

	Human Rights may submit written comments and take part in hearings.	право подавати свої письмові зауваження і брати участь у слуханнях.	
53.	The Court may at any stage of the proceedings decide to strike out an application of its list of cases where the circumstances lead to the conclusion that	Суд може на будь-якій стадії провадження у справі прийняти рішення про вилучення заяви з реєстру, якщо обставини дають підстави дійти висновку:	субстантивација
54.	for any other reason established by the Court, it is no longer justified to continue the examination of the application.	що на будь-якій іншій підставі, встановленій Судом, подальший розгляд заяви не є виправданим.	ад'ективација
55.	However, the Court shall continue the examination of the application if respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto so requires.	Проте Суд продовжує розгляд заяви, якщо цього вимагає повага до прав людини, гарантованих Конвенцією та Протоколами до неї.	прономіналізација прономіналізација
56.	The Court may decide to restore an application to its list of cases if it considers that the circumstances justify such a course	Суд може прийняти рішення про поновлення заяви в реєстрі справ, якщо він вважає, що це виправдано обставинами.	субстантивација партикуляција
57.	The Court shall examine the case together with the representatives of the parties and, if need be , undertake	Суд розглядає справу разом з представниками сторін і, у разі необхідності , проводить	субстантивација

	an investigation, for the effective conduct of which the High Contracting Parties concerned shall furnish all necessary facilities.	розслідування, для ефективного здійснення якого заінтересовані Високі Договірні Сторони створюють усі необхідні умови.	
58.	At any stage of the proceedings, the Court may place itself at the disposal of the parties concerned with a view to securing a friendly settlement of the matter on the basis of respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto	На будь-якій стадії провадження Суд може надати себе в розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та Протоколи до неї.	прономіналізація
59.	If a friendly settlement is effected , the Court shall strike the case out of its list by means of a decision which shall be confined to a brief statement of the facts and of the solution reached.	У разі досягнення дружнього врегулювання Суд вилучає справу з реєстру, шляхом винесення ухвали, яка містить лише стислий виклад фактів і досягнутого вирішення.	субстантиввація
60.	If the Court finds that there has been a violation of the Convention or the Protocols thereto , and if the internal law of the High Contracting Party concerned allows	Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або Протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у	прономіналізація субстантиввація

	only partial reparation to be made, the Court shall, if necessary , afford just satisfaction to the injured party.	разі необхідності , надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.	
61.	A panel of five judges of the Grand Chamber shall accept the request if the case raises a serious question affecting the interpretation or application of the Convention or the Protocols thereto , or a serious issue of general importance	Колегія у складі п'яти суддів Великої Палати приймає таке клопотання, якщо справа порушує серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи Протоколів до неї або важливе питання загального значення.	субстантивація препозиціоналізація прономіналізація
62.	The Court may, at the request of the Committee of Ministers, give advisory opinions on legal questions concerning the interpretation of the Convention and the Protocols thereto .	Суд може, на запит Комітету Міністрів, надавати консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції та Протоколів до неї .	прономіналізація
63.	Such opinions shall not deal with any question relating to the content or scope of the rights or freedoms defined in Section I of the Convention and the Protocols thereto , or with any other question which the Court or the	Такі висновки не поширюються на питання, що стосуються змісту чи обсягу прав і свобод, визначених у розділі I Конвенції та Протоколах до неї , чи на будь-які інші питання, які Суд або Комітет Міністрів може розглядати внаслідок будь-якого	прономіналізація

	Committee of Ministers might have to consider in consequence of any such proceedings as could be instituted in accordance with the Convention.	провадження, що може бути порушене відповідно до Конвенції.	
64.	The judges shall be entitled, during the exercise of their functions, to the privileges and immunities provided for in Article 40 of the Statute of the Council of Europe and in the agreements made thereunder .	Судді під час виконання своїх обов'язків користуються привілеями та імунитетами, передбаченими у статті 40 Статуту Ради Європи та угодах, укладених згідно з цією статтею.	прономіналізація.
65.	Any State may at the time of its ratification or at any time thereafter declare by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe that the present Convention shall, subject to paragraph 4 of this Article, extend to all or any of the territories for whose international relations it is responsible.	Будь-яка держава може при ратифікації чи будь-коли після цього заявити шляхом повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи про те, що дія цієї Конвенції поширюється, з урахуванням пункту 4 цієї статті, на всі чи деякі з територій, за міжнародні відносини яких вона є відповідальною.	препозиціоналізація адвербалізація адвербалізація прономіналізація прономіналізація субстантивация

66.	Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 of this Article may at any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration relates that it accepts the competence of the Court to receive applications from individuals, non-governmental organisations or groups of individuals as provided by Article 34 of the Convention	Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 цієї статті, може будь-коли після цього оголосити від імені однієї або кількох територій, яких стосується заява, що вона визнає компетенцію Суду приймати скарги від окремих осіб, неурядових організацій або груп осіб згідно зі статтею 34 Конвенції.	адвербалізація прономіналізація
67.	A High Contracting Party may denounce the present Convention only after the expiry of five years from the date on which it became a party to it and after six months' notice contained in a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, who shall inform the other High Contracting Parties	Висока Договірна Сторона може денонсувати цю Конвенцію тільки зі спливом п'ятирічного строку від дати, коли вона стала її стороною, і через шість місяців після подання відповідного повідомлення Генеральному секретареві Ради Європи, який інформує про це інші Високі Договірні Сторони.	прономіналізація

68.	Such a denunciation shall not have the effect of releasing the High Contracting Party concerned from its obligations under this Convention in respect of any act which, being capable of constituting a violation of such obligations, may have been performed by it before the date at which the denunciation became effective .	Така денонсація не звільняє заінтересовану Високу Договірну Сторону від її зобов'язань за цією Конвенцією стосовно будь-якого діяння, яке могло бути порушенням таких зобов'язань і могло бути здійснене нею до дати, від якої денонсація набирає чинності .	субстантивација
69.	It shall be ratified	Вона підлягає ратифікації .	субстантивација
70.	The present Convention shall come into force after the deposit of ten instruments of ratification .	Ця Конвенція набирає чинності після депонування десяти ратифікаційних грамот.	прономіналізація ад'ективація
71.	The Secretary General of the Council of Europe shall notify all the members of the Council of Europe of the entry into force of the Convention, the names of the High Contracting Parties who have ratified it, and the deposit of all instruments of ratification which	Генеральний секретар Ради Європи повідомляє всіх членів Ради Європи про набрання Конвенцією чинності, про Високі Договірні Сторони, які ратифікували її, та про подальше депонування ратифікаційних грамот.	субстантивација ад'ективація

	may be effected subsequently.		
72.	Done at Rome this 4th day of November 1950, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe.	Учинено в Римі 4 листопада 1950 року англійською і французькою мовами, обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи.	нумералізація нумералізація
73.	The Governments signatory hereto , being members of the Council of Europe	Уряди держав - членів Ради Європи, які підписали цей Протокол	вербалізація прономіналізація субстантивізація
74.	Being resolved to take steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms other than those already included in Section I of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as "the Convention")	сповнені рішучості вжити заходів для колективного забезпечення здійснення деяких прав і свобод, які не включені до розділу I Конвенції про захист прав людини та основних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 року (далі "Конвенція"),	препозиціоналізація
75.	Have agreed as follows	домовилися про таке	прономіналізація
76.	Every natural or legal person is entitled to the	Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном.	адвербалізація вербалізація

	peaceful enjoyment of his possessions.		
77.	The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.	Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку , є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.	субстантивација субстантивација субстантивација
78.	Any High Contracting Party may at the time of signature or ratification or at any time thereafter communicate to the Secretary General of the Council of Europe a declaration stating the extent to which it undertakes that the provisions of the present Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named therein .	Будь-яка Висока Договірна Сторона може при підписанні або ратифікації чи будь-коли після цього надіслати Генеральному секретареві Ради Європи заяву, в якій зазначаються межі застосування нею положень цього Протоколу до територій, що зазначені в цій заяві і за міжнародні відносини яких вона несе відповідальність.	препозиціоналізація адвербалізація адвербалізація прономіналізація прономіналізація субстантивација прономіналізація
79.	This Protocol shall be open for	Цей Протокол відкритий для підписання членами	вербалізація

	signature by the members of the Council of Europe, who are the signatories of the Convention; it shall be ratified at the same time as or after the ratification of the Convention.	Ради Європи, які підписали Конвенцію; він ратифікується одночасно з ратифікацією Конвенції або після її ратифікації.	
80.	It shall enter into force after the deposit of ten instruments of ratification .	Протокол набирає чинності після здачі на зберігання десяти ратифікаційних грамот.	ад'ективація
81.	As regards any signatory ratifying subsequently, the Protocol shall enter into force at the date of the deposit of its instrument of ratification .	Для тих держав, які підписали цей Протокол і які ратифікуватимуть його після набрання ним чинності, Протокол набирає чинності з дня здачі на зберігання їхніх ратифікаційних грамот.	ад'ективація
82.	The instruments of ratification shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe, who will notify all members of the names of those who have ratified .	Ратифікаційні грамоти здаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи, який повідомляє всіх членів Ради про тих , хто здійснив ратифікацію .	ад'ективація прономіналізація субстантивнація
83.	Done at Paris on the 20th day of March 1952, in English and French, both texts being equally authentic, in a single	Вчинено в Парижі двадцятого дня березня місяця 1952 року англійською і французькою мовами, причому обидва	нумералізація нумералізація

	copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe.	тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи.	
84.	Protocol No. 4 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms securing certain rights and freedoms other than those already included in the Convention and in the First Protocol thereto .	Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, який гарантує деякі права і свободи, що не включені до Конвенції та першого Протоколу до неї .	прономіналізація
85.	Everyone lawfully within the territory of a State shall, within that territory, have the right to liberty of movement and freedom to choose his residence.	Кожен, хто законно перебуває на території будь-якої держави, в межах цієї території має право на свободу пересування і свободу вибору місця проживання.	вербалізація субстантивізація
86.	No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are in accordance with law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the maintenance of <i>ordre public</i> , for the prevention of crime, for the protection of	На здійснення цих прав не встановлюються жодні обмеження, крім тих, що передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для забезпечення громадського порядку,	прономіналізація

	health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.	запобігання злочинам, для охорони здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших осіб.	
87.	No one shall be deprived of the right to enter the territory of the State of which he is a national.	Нікого не може бути позбавлено права в'їзду на територію держави, громадянином якої він є.	субстантивация
88.	Any High Contracting Party may, at the time of signature or ratification of this Protocol, or at any time thereafter , communicate to the Secretary General of the Council of Europe a declaration stating the extent to which it undertakes that the provisions of this Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named therein .	Будь-яка Висока Договірна Сторона може при підписанні чи ратифікації цього Протоколу або будь-коли після цього надіслати Генеральному секретареві Ради Європи заяву, в якій зазначаються межі застосування нею положень цього Протоколу до територій, що зазначені в цій заяві і за міжнародні відносини яких вона несе відповідальність.	препозиціоналізація адвербалізація адвербалізація прономіналізація субстантивация прономіналізація
89.	Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 or 2 of this Article may at any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration	Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 чи 2 цієї статті, може будь-коли після цього заявити від імені однієї або кількох територій, яких	адвербалізація адвербалізація прономіналізація нумералізація

	relates that it accepts the competence of the Court to receive applications from individuals, non-governmental organisations or groups of individuals as provided in Article 34 of the Convention in respect of all or any of Articles 1 to 4 of this Protocol.	стосується заява, що вона визнає компетенцію Суду приймати заяви від окремих осіб, неурядових організацій або груп осіб згідно зі статтею 34 Конвенції стосовно всіх або деяких зі статей 1-4 цього Протоколу.	
90.	This Protocol shall be open for signature by the members of the Council of Europe who are the signatories of the Convention.	Цей Протокол відкритий для підписання членами Ради Європи, які підписали Конвенцію.	вербалізація
91.	It shall enter into force after the deposit of five instruments of ratification	Протокол набирає чинності після здачі на зберігання п'яти ратифікаційних грамот	ад'ективація
92.	As regards any signatory ratifying subsequently, the Protocol shall enter into force at the date of the deposit of its instrument of ratification .	Для тих держав, які підписали цей Протокол і які ратифікуватимуть його після набрання ним чинності, Протокол набирає чинності з дня здачі на зберігання їхніх ратифікаційних грамот.	ад'ективація
93.	The instruments of ratification shall be deposited with the	Ратифікаційні грамоти здаються на зберігання	ад'ективація прономіналізація субстантивнація

	Secretary General of the Council of Europe, who will notify all members of the names of those who have ratified .	Генеральному секретареві Ради Європи, який повідомляє всіх членів Ради про тих , хто здійснив ратифікацію .	
94.	In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto , have signed this Protocol.	На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені представники, підписали цей Протокол.	прономіналізація прономіналізація
95.	Done at Strasbourg, this 16th day of September 1963, in English and in French, both texts being equally authoritative, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe.	Вчинено у Страсбурзі шістнадцятого дня вересня місяця 1963 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи.	нумералізація нумералізація
96.	Have agreed as follows	домовилися про таке	прономіналізація
97.	No derogation from the provisions of this Protocol shall be made under Article 15 of the Convention.	Жодні відступи від положень цього Протоколу на підставі статті 15 Конвенції не допускаються.	прономіналізація
98.	No reservation may be made under Article 57 of the Convention in respect of the provisions of this Protocol.	Жодні застереження щодо положень цього Протоколу на підставі статті 57 Конвенції не допускаються.	прономіналізація

99.	Any State may at the time of signature or when depositing its instrument of ratification , acceptance or approval, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.	Будь-яка держава при підписанні чи здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття чи схвалення може зазначити територію чи території, до яких застосовуватиметься цей Протокол.	ад'єктивація
100.	Any State may at any later date , by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration.	Будь-яка держава може будь-коли після цього надіслати на ім'я Генерального секретаря Ради Європи заяву про поширення дії цього Протоколу на будь-яку іншу територію, зазначену в цій заяві.	адвербалізація препозиціоналізація прономіналізація субстантивація
101.	Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General.	Будь-яка заява, зроблена на підставі двох попередніх пунктів, може бути відкликана щодо будь-якої території, зазначеної в цій заяві, у повідомленні на ім'я Генерального секретаря	препозиціоналізація субстантивація
102.	The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the date of receipt of such notification by the	Відкликання набирає чинності в перший день місяця, що настає після дати отримання такого повідомлення	субстантивація

	Secretary General.	Генеральним секретарем.	
103.	The Protocol shall be open for signature by the member States of the Council of Europe, signatories to the Convention.	Цей Протокол відкрито для підписання державами - членами Ради Європи, які підписали Конвенцію.	вербалізація
104.	It shall be subject to ratification, acceptance or approval.	Він ратифікується, приймається чи схвалюється .	вербалізація вербалізація вербалізація
105.	Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.	Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи схвалення здаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи.	ад'єктивація
106.	This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 7.	Цей Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після дати, коли п'ять держав - членів Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них цього Протоколу згідно з положеннями статті 7.	субстантивіація
107.	In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on	Для будь-якої держави-члена, яка висловить свою згоду на обов'язковість для неї цього Протоколу після набрання ним чинності, Протокол	субстантивіація ад'єктивація

	the first day of the month following the date of the deposit of the instrument of ratification , acceptance or approval.	набирає чинності в перший день місяця, що настає після дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи схвалення.	
108.	the deposit of any instrument of ratification , acceptance or approval	здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття чи затвердження	ад'єктивація
109.	In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto , have signed this Protocol.	На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені представники, підписали цей Протокол.	прономіналізація
110.	Done at Strasbourg, this 28th day of April 1983, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe.	Вчинено у Страсбурзі двадцять восьмого дня квітня місяця 1983 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи.	нумералізація нумералізація
111.	The member States of the Council of Europe, signatory hereto	Держави - члени Ради Європи, які підписали цей Протокол	вербалізація прономіналізація субстантивація
112.	Being resolved to take further steps to ensure the collective	сповнені рішучості вжити нових заходів для колективного	субстантивація препозиціоналізація

	enforcement of certain rights and freedoms by means of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as “the Convention”)	забезпечення здійснення деяких прав і свобод за допомогою Конвенції про захист прав людини та основних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 року (далі "Конвенція"),	
113.	Have agreed as follows	домовилися про таке:	прономіналізація
114.	An alien lawfully resident in the territory of a State shall not be expelled therefrom except in pursuance of a decision reached in accordance with law and shall be allowed	Іноземець, який законно проживає на території держави, не може бути висланий за її межі інакше ніж на виконання рішення, прийнятого відповідно до закону, і повинен мати можливість:	вербалізація
115.	to have his case reviewed	вимагати перегляду своєї справи	субстантивація
116.	Everyone convicted of a criminal offence by a tribunal shall have the right to have his conviction or sentence reviewed by a higher tribunal.	Кожен, кого суд визнав винним у вчиненні кримінального правопорушення, має право на перегляд судом вищої інстанції факту визнання його винним або винесеного йому вироку.	субстантивація
117.	When a person has by a final decision been convicted of a criminal offence and	Якщо остаточним рішенням особу було засуджено за вчинення	субстантивація ад'єктивація субстантивація вербалізація

	<p>when subsequently his conviction has been reversed, or he has been pardoned, on the ground that a new or newly discovered fact shows conclusively that there has been a miscarriage of justice, the person who has suffered punishment as a result of such conviction shall be compensated according to the law or the practice of the State concerned, unless it is proved that the non-disclosure of the unknown fact in time is wholly or partly attributable to him.</p>	<p>кримінального правопорушення і якщо винесений їй вирок було потім скасовано або її було помилувано на підставі нового чи нововиявленого факту, який беззаперечно доводить наявність судової помилки, то ця особа, яка зазнала покарання в результаті такого засудження, одержує відшкодування згідно із законом або практикою відповідної держави, якщо тільки не буде доведено, що зазначений невідомий факт не було свого часу виявлено повністю або частково з вини цієї особи.</p>	<p>субстантивација</p>
118.	<p>The provisions of the preceding paragraph shall not prevent the reopening of the case in accordance with the law and penal procedure of the State concerned, if there is evidence of new or newly discovered facts, or if there has been a fundamental defect in the</p>	<p>Положення попереднього пункту не перешкоджають повторному розгляду справи згідно із законом та кримінальною процедурою відповідної держави за наявності нових або нововиявлених фактів чи суттєвих недоліків у попередньому судовому розгляді, які</p>	<p>субстантивација</p>

	previous proceedings, which could affect the outcome of the case.	могли вплинути на результати розгляду справи.	
119.	Spouses shall enjoy equality of rights and responsibilities of a private law character between them, and in their relations with their children, as to marriage, during marriage and in the event of its dissolution.	Кожен із подружжя має рівні цивільні права та обов'язки у відносинах між собою і зі своїми дітьми, а також щодо одруження, перебування в шлюбі та щодо його розірвання.	ад'ективація субстантивація
120.	Any State may at the time of signature or when depositing its instrument of ratification , acceptance or approval, specify the territory or territories to which the Protocol shall apply and State the extent to which it undertakes that the provisions of this Protocol shall apply to such territory or territories.	Будь-яка держава при підписанні чи здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття чи схвалення може зазначити територію або території, на які поширюватиметься дія цього Протоколу, і встановити межі застосування нею його положень до такої території або таких територій.	прономіналізація
121.	In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the	Щодо такої території Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає зі спливом двомісячного строку з дати отримання такої	ад'ективація

	date of receipt by the Secretary General of such declaration.	заяви Генеральним секретарем.	
122.	Any State may at any later date , by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration.	Будь-яка держава може будь-коли після цього надіслати на ім'я Генерального секретаря Ради Європи заяву про поширення дії цього Протоколу на будь-яку іншу територію, зазначену в цій заяві.	адвербалізація препозиціоналізація прономіналізація субстантивація
123.	Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn or modified by a notification addressed to the Secretary General.	Будь-яка заява, зроблена на підставі двох попередніх пунктів, може бути відкликана щодо будь-якої території, зазначеної в цій заяві, або змінена у повідомленні на ім'я Генерального секретаря.	субстантивація
124.	The withdrawal or modification shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.	Відкликання або зміна заяви набирає чинності в перший день місяця, що настає зі спливом двомісячного строку з дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.	пубстантивація ад'ективація
125.	Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 or 2 of this Article may at	Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 чи 2 цієї статті, може будь-коли після	адвербалізація адвербалізація прономіналізація нумералізація препозиціоналізація

	<p>any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration relates that it accepts the competence of the Court to receive applications from individuals, nongovernmental organisations or groups of individuals as provided in Article 34 of the Convention in respect of Articles 1 to 5 of this Protocol.</p>	<p>цього заявити від імені однієї або кількох територій, яких стосується заява, що вона визнає компетенцію Суду приймати заяви від окремих осіб, неурядових організацій або груп осіб згідно зі статтею 34 Конвенції стосовно статей 1-5 цього Протоколу.</p>	
126.	<p>Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.</p>	<p>Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи схвалення здаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи</p>	ад'ективація
127.	<p>This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date on which seven member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the</p>	<p>Цей Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає зі спливом двомісячного строку з дати, коли сім держав - членів Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них цього Протоколу згідно з положеннями статті 8.</p>	ад'ективація субстантивация

	provisions of Article 8.		
128.	In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date of the deposit of the instrument of ratification , acceptance or approval.	Для будь-якої держави-члена, яка висловить свою згоду на обов'язковість для неї цього Протоколу, Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає зі спливом двомісячного строку з дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи схвалення.	субстантивација ад'ективација ад'ективација
129.	the deposit of any instrument of ratification , acceptance or approval	здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття чи схвалення	ад'ективација
130.	In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto , have signed this Protocol.	На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені представники, підписали цей Протокол.	прономіналізација
131.	Done at Strasbourg, this 22nd day of November 1984, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in	Вчинено у Страсбурзі двадцять другого дня листопада місяця 1984 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику,	нумералізација нумералізација

	the archives of the Council of Europe.	який зберігатиметься в архіві Ради Європи.	
132.	The member States of the Council of Europe, signatory hereto	Держави - члени Ради Європи, які підписали цей Протокол	вербалізація прономіналізація субстантивація
133.	Being resolved to take further steps to promote the equality of all persons through the collective enforcement of a general prohibition of discrimination by means of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as “the Convention”)	будучи сповненими рішучості вжити подальших заходів для сприяння рівності всіх осіб шляхом колективного застосування загальної заборони дискримінації за допомогою Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 року (далі - Конвенція)	субстантивація субстантивація
134.	Reaffirming that the principle of non-discrimination does not prevent States Parties from taking measures in order to promote full and effective equality, provided that there is an objective and reasonable justification for those measures	знову підтверджуючи, що принцип недискримінації не стоїть на заваді Державам учасникам уживати заходів для сприяння повній та реальній рівності, якщо ці заходи є об'єктивно й обґрунтовано виправданими,	субстантивація кон'юнкціоналізація
135.	Have agreed as follows :	домовилися про таке	прономіналізація
136.	Any State may, at the time of signature	Будь-яка держава під час підписання або	ад'єктивація

	or when depositing its instrument of ratification , acceptance or approval, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.	депонування своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про прийняття чи схвалення може точно визначити територію чи території, до яких застосовується цей Протокол.	
137.	In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt by the Secretary General of such declaration.	Стосовно такої території Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.	ад'ективація
138.	The withdrawal or modification shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.	Відкликання або зміна набувають чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.	субстантивація ад'ективація
139.	Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 or 2 of this Article may at any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration	Будь-яка держава, яка зробила заяву відповідно до пункту 1 чи 2 цієї статті, може будь-коли в подальшому заявити від імені однієї чи більш ніж однієї території, якої стосується заява, що	адвербалізація препозиціоналізація

	relates that it accepts the competence of the Court to receive applications from individuals, non-governmental organisations or groups of individuals as provided by Article 34 of the Convention in respect of Article 1 of this Protocol.	вона визнає компетенцію Суду приймати заяви від окремих осіб, неурядових організацій або груп осіб згідно зі статтею 34 Конвенції стосовно статті 1 цього Протоколу.	
140.	Instruments of ratification , acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.	Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи схвалення здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.	ад'єктивація
141.	This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which ten member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 4.	Цей Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку від дати, коли десять держав - членів Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них цього Протоколу згідно з положеннями статті 4.	ад'єктивація субстантивація
142.	In respect of any member State which subsequently	Стосовно будь-якої держави-члена, яка в подальшому	субстантивація ад'єктивація ад'єктивація

	expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification , acceptance or approval.	висловлює свою згоду на обов'язковість для неї цього Протоколу, Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку від дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи схвалення.	
143.	the deposit of any instrument of ratification , acceptance or approval	про здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти чи будь-якого документа про прийняття чи схвалення	ад'ективація
144.	In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto , have signed this Protocol.	На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені, підписали цей Протокол.	прономіналізація
145.	Done at Rome, this 4th day of November 2000, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe.	Учинено в Римі 4 листопада 2000 року англійською та французькою мовами, причому обидва тексти є автентичними, в одному примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи.	нумералізація нумералізація
146.	The member States of the Council of	Держави - учасниці Ради Європи, які	вербалізація прономіналізація субстантивізація

	Europe, signatory hereto	підписали цей Протокол	
147.	Being resolved to take the final step in order to abolish the death penalty in all circumstances	сповнені рішучості зробити останній крок для скасування смертної кари за будь-яких обставин	субстантивація субстантивація
148.	Have agreed as follows	домовилися про таке:	прономіналізація
149.	Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification , acceptance or approval, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.	Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття або затвердження може визначити територію або території, до яких застосовуватиметься цей Протокол.	ад'ективація
150.	Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration.	Будь-яка держава може у подальшому в будь-який час шляхом заяви на ім'я Генерального секретаря Ради Європи поширити дію цього Протоколу на будь-яку іншу територію, визначену в цій заяві.	субстантивація
151.	In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt by the Secretary General of such declaration.	Для такої території Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення 56 тримісячного періоду від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.	ад'ективація

152.	Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn or modified by a notification addressed to the Secretary General.	Будь-яка заява, зроблена відповідно до двох попередніх пунктів, може стосовно будь-якої території, визначеної в цій заяві, бути відкликана або змінена шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря.	субстантивація
153.	The withdrawal or modification shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.	Відкликання або зміна набувають чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.	субстантивація ад'єктивація
154.	Instruments of ratification , acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.	Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття або схвалення здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.	ад'єктивація
155.	This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which ten member States of	Цей Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду з дня, коли десять держав-учасниць Ради Європи висловлять свою згоду на	ад'єктивація субстантивація

	the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 6.	обов'язковість для них цього Протоколу відповідно до положень статті 6	
156.	In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification , acceptance or approval.	Для будь-якої держави-учасниці, яка згодом висловить свою згоду на обов'язковість для неї цього Протоколу, Протокол набуває чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду з дня здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття або схвалення.	субстантивација ад'ективација ад'ективација
157.	the deposit of any instrument of ratification , acceptance or approval	здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або документа про прийняття або схвалення	ад'ективација
158.	In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto , have signed this Protocol.	На посвідчення чого нижчепідписані, належним чином на те уповноважені представники підписали цей Протокол.	прономіналізација
159.	Done at Vilnius, this 3rd day of May 2002, in English and	Вчинено у Вільнюсі 3 травня 2002 року англійською і	нумералізација нумералізација

	in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe.	французькою мовами, причому обидва тексти є рівно автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архівах Ради Європи.	
160.	The member States of the Council of Europe and other High Contracting Parties to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as “the Convention”), signatories hereto	Держави-члени Ради Європи та інші Високі Договірні Сторони Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підписаної в Римі 4 листопада 1950 року (далі - Конвенція), які підписали цей Протокол	вербалізація прономіналізація субстантивація
161.	Considering that the extension of the Court’s competence to give advisory opinions will further enhance the interaction between the Court and national authorities and thereby reinforce implementation of the Convention, in accordance with the principle of subsidiarity	зважаючи на розширення компетенції Суду щодо надання консультативних висновків, що додатково сприятиме посиленню взаємодії між Судом та національними органами влади і таким чином підтримуватиме виконання Конвенції у відповідності з принципом субсидіарності;	субстантивація
162.	Have agreed as follows	домовилися про таке	прономіналізація

163.	Highest courts and tribunals of a High Contracting Party, as specified in accordance with Article 10, may request the Court to give advisory opinions on questions of principle relating to the interpretation or application of the rights and freedoms defined in the Convention or the protocols thereto .	Вищі судові установи Високої Договірної Сторони, як визначено відповідно до статті 10, можуть звертатися до Суду щодо надання консультативних висновків з принципових питань, які стосуються тлумачення або застосування прав і свобод, визначених Конвенцією або протоколами до неї	субстантивация ад'ективация прономіналізація
164.	The requesting court or tribunal may seek an advisory opinion only in the context of a case pending before it.	Суд та судова установа, яка звертається із запитом, може отримати консультативний висновок лише у тому випадку, якщо справа перебуває у його провадженні.	вербалізація
165.	The requesting court or tribunal shall give reasons for its request and shall provide the relevant legal and factual background of the pending case.	Суд та судова установа, яка звертається із запитом, зазначає причини свого запиту і надає інформацію щодо відповідних юридичних та фактичних обставин справи, яка перебуває у провадженні.	вербалізація вербалізація
166.	A panel of five judges of the Grand Chamber shall decide whether to accept the request	Колегія у складі п'яти суддів Великої Палати вирішує, чи приймати запит щодо надання консультативного	субстантивация

	for an advisory opinion, having regard to Article 1.	висновку беручи до уваги статтю 1.	
167.	The panel shall give reasons for any refusal to accept the request.	Колегія суддів мотивує будь-яку відмову у прийнятті запиту.	субстантиваци́я
168.	The panel and the Grand Chamber, as referred to in the preceding paragraphs, shall include ex officio the judge elected in respect of the High Contracting Party to which the requesting court or tribunal pertains.	До складу колегії суддів та Великої Палати, зазначених у попередніх пунктах, входить ex officio суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, до якої належить суд чи судова установа, що звертається із запитом	вербалізація
169.	If there is none or if that judge is unable to sit, a person chosen by the President of the Court from a list submitted in advance by that Party shall sit in the capacity of judge.	У разі відсутності такого судді або якщо він не може брати участь у засіданнях, Голова Суду вибирає зі списку, поданого заздалегідь цією Стороною, особу, яка засідає як суддя	препозиціоналізація субстантиваци́я вербалізація адвербалізація
170.	The Council of Europe Commissioner for Human Rights and the High Contracting Party to which the requesting court or tribunal pertains shall have the right to submit written comments and take part in any hearing.	Комісар Ради Європи з прав людини і Висока Договірна Сторона, до якої належить судова установа, що звертається із запитом, мають право подавати свої письмові зауваження і брати участь у будь-якому слуханні.	вербалізація
171.	Advisory opinions shall be	Консультативні висновки передаються	вербалізація

	communicated to the requesting court or tribunal and to the High Contracting Party to which that court or tribunal pertains.	суду, який звертається із запитом, та Високий Договірній Стороні, до якої належить така судова установа.	
172.	This Protocol shall be open for signature by the High Contracting Parties to the Convention, which may express their consent to be bound by	Цей Протокол відкритий для підписання Високими Договірними Сторонами Конвенції, які можуть висловити свою згоду на його обов'язковість шляхом	субстантивація
173.	signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.	підписання, що підлягає ратифікації, прийняттю чи схваленню, з подальшою ратифікацією, прийняттям чи схваленням.	ад'ективація
174.	The instruments of ratification , acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.	Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи схвалення передаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.	ад'ективація
175.	. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which ten High Contracting	Цей Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку від дати, коли десять Високих Договірних Сторін Конвенції висловили свою згоду	ад'ективація субстантивація

	Parties to the Convention have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 7.	на обов'язковість для них цього Протоколу згідно з положеннями статті 7.	
176.	In respect of any High Contracting Party to the Convention which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the expression of its consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 7.	Для будь-якої Високої Договірної Сторони Конвенції, яка пізніше висловить свою згоду на обов'язковість цього Протоколу для неї, Протокол набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного строку від дати, коли така Сторона висловила свою згоду на обов'язковість цього Протоколу відповідно до положень статті 7.	субстантивација ад'ективација субстантивација
177.	Each High Contracting Party to the Convention shall, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification , acceptance or approval, by means of a declaration addressed to the Secretary General of the Council of	Кожна Висока Договірна Сторона Конвенції при підписанні або депонуванні своїх ратифікаційних грамот чи документів про прийняття або схвалення, адресованих Генеральному Секретарю Ради Європи, вказує судові установи, визначені	препозиціоналізація ад'ективација

	Europe, indicate the courts or tribunals that it designates for the purposes of Article 1, paragraph 1, of this Protocol.	для цілей пункту 1 статті 1 цього Протоколу	
178.	the deposit of any instrument of ratification , acceptance or approval	депонування будь-якої ратифікаційної грамоти чи будь-якого документа про прийняття або схвалення	ад'ективація
179.	In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto , have signed this Protocol.	На посвідчення чого ті, що підписалися нижче, належним чином на те уповноважені, підписали цей Протокол.	прономіналізація
180.	Done at Strasbourg, this 2nd day of October 2013, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe.	Учинено у м. Страсбурзі 2 жовтня 2013 року англійською і французькою мовами, при цьому обидва тексти є рівно автентичними, в одному примірнику, який зберігається в архіві Ради Європи	нумералізація нумералізація

ДОДАТОК Б

Список транспозицій в тексті Конвенції про права дитини

	Речення	Переклад	Вид транспозиції
1.	The States Parties to the present Convention	Держави-учасниці цієї Конвенції	прономіналізація
2.	Bearing in mind that the peoples of the United Nations have, in the Charter, reaffirmed their faith in fundamental human rights and in the dignity and worth of the human person, and have determined to promote social progress and better standards of life in larger freedom	беручи до уваги, що народи Об'єднаних Націй підтвердили в Статуті свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи та сповнені рішучості сприяти соціальному прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі	субстантиввація
3.	Recognizing that the United Nations has, in the Universal Declaration of Human Rights and in the International Covenants on Human Rights, proclaimed and agreed that everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth therein...	визнаючи, що Організація Об'єднаних Націй у Загальній декларації прав людини та в Міжнародних пактах про права людини проголосила і погодилась з тим, що кожна людина має володіти всіма зазначеними у них...	прономіналізація
4.	Recognizing that the child, for the full and harmonious development of his or her personality, should grow up in a family environment, in an atmosphere of	визнаючи, що дитині для повного і гармонійного розвитку її особи необхідно зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові і розуміння	адвербалізація

	happiness, love and understanding		
5.	Have agreed as follows :	погодилися про нижченаведене	ад'єктивација
6.	For the purposes of the present Convention, a child means every human being below the age of eighteen years unless, under the law applicable to the child, majority is attained earlier.	Для цілей цієї Конвенції дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше	прономіналізація
7.	States Parties shall take all appropriate measures to ensure that the child is protected against all forms of discrimination or punishment on the basis of the status, activities, expressed opinions, or beliefs of the child's parents, legal guardians, or family members.	Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дитини від усіх форм дискримінації або покарання на підставі статусу, діяльності, висловлюваних поглядів чи переконань дитини, батьків дитини, законних опікунів чи інших членів сім'ї.	субстантивација субстантивација
8.	In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.	В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому	препозиціоналізація

		забезпеченню інтересів дитини.	
9.	States Parties undertake to ensure the child such protection and care as is necessary for his or her well-being, taking into account the rights and duties of his or her parents, legal guardians, or other individuals legally responsible for him or her, and, to this end, shall take all appropriate legislative and administrative measures.	Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів	вербалізація
10.	States Parties shall undertake all appropriate legislative, administrative, and other measures for the implementation of the rights recognized in the present Convention.	Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних та інших заходів для здійснення прав, визнаних у цій Конвенції.	прономіналізація
11.	With regard to economic, social and cultural rights, States Parties shall undertake such measures to the maximum extent of their available resources and, where needed , within the framework of international co-operation.	Щодо економічних, соціальних і культурних прав Держави-учасниці вживають таких заходів у максимальних рамках наявних у них ресурсів і при необхідності в рамках міжнародного співробітництва.	субстантивация

12.	States Parties shall respect the responsibilities, rights and duties of parents or, where applicable, the members of the extended family or community as provided for by local custom, legal guardians or other persons legally responsible for the child, to provide, in a manner consistent with the evolving capacities of the child, appropriate direction and guidance in the exercise by the child of the rights recognized in the present Convention.	Держави-учасниці поважають відповідальність, права і обов'язки батьків і у відповідних випадках членів розширеної сім'ї чи общини, як це передбачено місцевим звичаєм, опікунів чи інших осіб, що за законом відповідають за дитину, належним чином управляти і керувати дитиною щодо здійснення визнаних цією Конвенцією прав і робити це згідно зі здібностями дитини, що розвиваються.	вербалізація прономіналізація
13.	The child shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality and, as far as possible, the right to know and be cared for by his or her parents.	Дитина має бути зареєстрована зразу ж після народження і з моменту народження має право на ім'я і набуття громадянства, а також, наскільки це можливо, право знати своїх батьків і право на їх піклування .	субстантивізація субстантивізація
14.	States Parties undertake to respect the right of the child to preserve his or her identity, including nationality, name and family relations as recognized by law	Держави-учасниці зобов'язуються поважати право дитини на збереження індивідуальності, включаючи громадянство, ім'я та сімейні зв'язки, як передбачається	субстантивізація вербалізація

	without unlawful interference	законом, не допускаючи протизаконного втручання.	
15.	Where a child is illegally deprived of some or all of the elements of his or her identity, States Parties shall provide appropriate assistance and protection, with a view to speedily re-establishing his or her identity.	Якщо дитина протизаконно позбавляється частини або всіх елементів своєї індивідуальності, Держави-учасниці забезпечують їй необхідну допомогу і захист для найшвидшого відновлення її індивідуальності.	субстантивація ад'єктивація
16.	Such determination may be necessary in a particular case such as one involving abuse or neglect of the child by the parents, or one where the parents are living separately and a decision must be made as to the child's place of residence.	Таке визначення може бути необхідним у тому чи іншому випадку, наприклад, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною або не піклуються про неї, або коли батьки проживають роздільно і необхідно прийняти рішення щодо місця проживання дитини.	вербалізація
17.	In any proceedings pursuant to paragraph 1 of the present article, all interested parties shall be given an opportunity to participate in the proceedings and make their views known	Під час будь-якого розгляду згідно з пунктом 1 цієї статті всім заінтересованим сторонам надається можливість брати участь у розгляді та викладати свою точку зору.	прономіналізація
18.	States Parties shall respect the right of the child who is separated from one or both parents to maintain personal relations and	Держави-учасниці поважають право дитини, яка розлучається з одним чи обома батьками, підтримувати на	вербалізація

	direct contact with both parents on a regular basis, except if it is contrary to the child's best interests.	регулярній основі особисті відносини і прямі контакти з обома батьками, за винятком випадків, коли це суперечить найкращим інтересам дитини.	
19.	Where such separation results from any action initiated by a State Party, such as the detention, imprisonment, exile, deportation or death (including death arising from any cause while the person is in the custody of the State)...	У тих випадках, коли таке розлучення впливає з якого-небудь рішення, прийнятого Державою-учасницею, наприклад, при арешті, тюремному ув'язненні, висилці, депортації чи смерті (включаючи смерть, що настала через будь-яку причину під час перебування даної особи у віданні держави)...	субстантивація
20.	In accordance with the obligation of States Parties under article 9, paragraph 1, applications by a child or his or her parents to enter or leave a State Party for the purpose of family reunification shall be dealt with by States Parties in a positive, humane and expeditious manner.	Відповідно до зобов'язання Держав-учасниць за пунктом 1 статті 9 заява дитини чи її батьків на в'їзд у Державу-учасницю або виїзд із неї з метою возз'єднання сім'ї повинна розглядатися Державами-учасницями позитивним, гуманним і оперативним чином.	субстантивація субстантивація
21.	The right to leave any country shall be subject only to such restrictions as are prescribed by law and which are necessary to protect the national	Щодо права залишати будь-яку країну діють лише такі обмеження, які встановлені законом і необхідні для охорони державної безпеки, громадського порядку	прономіналізація

	security, public order (ordre public), public health or morals or the rights and freedoms of others and are consistent with the other rights recognized in the present Convention.	(order public), здоров'я чи моралі населення або прав і свобод інших осіб і сумісні з визнаними в цій Конвенції іншими правами.	
22.	States Parties shall take measures to combat the illicit transfer and non-return of children abroad.	Держави-учасниці вживають заходів для боротьби з незаконним переміщенням і неповерненням дітей із-за кордону.	субстантивація
23.	To this end, States Parties shall promote the conclusion of bilateral or multilateral agreements or accession to existing agreement.	З цією метою Держави-учасниці сприяють укладанню двосторонніх або багатосторонніх угод чи приєднуються до чинних угод.	вербалізація
24.	The child shall have the right to freedom of expression ...	Дитина має право вільно висловлювати свої думки...	адвербалізація вербалізація
25.	States Parties recognize the important function performed by the mass media and shall ensure that the child has access to information and material from a diversity of national and international sources...	Держави-учасниці визнають важливу роль засобів масової інформації і забезпечують, щоб дитина мала доступ до інформації і матеріалів із різних національних і міжнародних джерел...	ад'єктивація
26.	Encourage the mass media to disseminate information and material of social and cultural benefit to the	сприяють засобам масової інформації у поширенні інформації і матеріалів, корисних для дитини в	субстантивація ад'єктивація

	child and in accordance with the spirit of article 29...	соціальному і культурному відношеннях та в душі статті 29...	
27.	Encourage international co-operation in the production, exchange and dissemination of such information and material from a diversity of cultural, national and international sources...	сприяють міжнародному співробітництву в галузі підготовки, обміну та поширення такої інформації і матеріалів, що надходять із різних культурних, національних і міжнародних джерел...	ад'ективація
28.	For the purpose of guaranteeing and promoting the rights set forth in the present Convention, States Parties shall render appropriate assistance to parents and legal guardians in the performance of their child-rearing responsibilities and shall ensure the development of institutions, facilities and services for the care of children.	З метою гарантування і сприяння здійсненню прав, викладених у цій Конвенції, Держави-учасниці надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними своїх обов'язків по вихованню дітей та забезпечують розвиток мережі дитячих установ.	прономіналізація
29.	States Parties shall take all appropriate measures to ensure that children of working parents have the right to benefit from child-care services and facilities for which they are eligible.	Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб діти, батьки яких працюють, мали право користуватися призначеними для них службами й установами по догляду за дітьми.	субстантивациа

30.	States Parties shall take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to protect the child from all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual abuse, while in the care of parent (s), legal guardian (s) or any other person who has the care of the child.	Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.	субстантивація
31.	Such protective measures should, as appropriate, include effective procedures for the establishment of social programmes to provide necessary support for the child...	Такі заходи захисту , у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розроблення соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині...	субстантивація
32.	States Parties shall in accordance with their national laws ensure alternative care for such a child.	Держави-учасниці відповідно до своїх національних законів забезпечують зміну догляду за дитиною	субстантивація
33.	...if the child cannot be placed in a foster or an adoptive family or cannot in any suitable manner be cared for in the	якщо дитина не може бути передана на виховання або в сім'ю, яка могла б забезпечити її виховання або усиновлення, і якщо	субстантивація

	child's country of origin	забезпечення якогось придатного догляду в країні походження дитини є неможливим	
34.	set forth in the present Convention and in other international human rights or humanitarian instruments to which the said States are Parties	викладеними в цій Конвенції та інших міжнародних документах з прав людини або гуманітарних документах, учасницями яких є зазначені держави	прономіналізація
35.	To diminish infant and child mortality	зниження рівня смертності немовлят і дитячої смертності	субстантивація
36.	To ensure the provision of necessary medical assistance and health care to all children with emphasis on the development of primary health care	забезпечення надання необхідної медичної допомоги та охорони здоров'я всіх дітей з приділенням першочергової уваги розвитку первинної медико-санітарної допомоги	субстантивація
37.	To combat disease and malnutrition...	боротьби з хворобами і недоїданням..	субстантивація
38.	States Parties shall recognize for every child the right to benefit from social security, including social insurance, and shall take the necessary measures to achieve the full realization of this right in accordance with their national law.	Держави-учасниці визнають за кожною дитиною право користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування, і вживають необхідних заходів щодо досягнення повного здійснення цього права згідно з їх національним законодавством	субстантивація

39.	Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations	Ратифікаційні грамоти здаються на зберігання Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй	ад'єктивація
40.	Denunciation becomes effective one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General	Денонсація набирає чинності через рік після отримання повідомлення Генеральним секретарем	субстантивація